

Mitä kuntoutus tarkoittaa 15–18-vuotiaan nuoren mielestä?

Minna Nieminen

Opinnäytetyö

Elokuu 2019

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Kuntoutuksen ohjaaja (AMK), kuntoutuksen ohjaajan tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Nieminen, Minna	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Elokuu 2019
	Sivumäärä 68	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Mitä kuntoutus tarkoittaa 15–18-vuotiaan nuoren mielestä?		
Tutkinto-ohjelma Kuntoutuksen ohjaaja (AMK)		
Työn ohjaaja(t) Teppo Karapalo, Kaisa Lällä		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Kouluttautuminen ja työllistyminen ovat tärkeitä nuoren itsensä ja yhteiskunnan kannalta. Peruskoulun jälkeen nuoria jää toisen asteen koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle: nuori ei kiinnity koulutukseen, nuorella voi olla heikot opiskeluvalmiudet tai kehityksessä vielä murrosiän tuomia haasteita, mielenterveysongelmia. Kuntoutuksella voidaan helpottaa nuoren kasvua aikuisuuteen, lisätä opiskeluvalmiuksia ja vähentää nuoren syrjäytymistä.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä palveluiden tuottajien ja tarjoajien sekä ohjaavien tahojen ymmärrystä 15–18-vuotiaiden nuorten käsityksistä kuntoutuksesta. Tutkimuskysymykset olivat: mitä nuori käsittää kuntoutuksella ja miten nuorelle kerrotaan kuntoutuksesta.</p> <p>Tutkimus oli laadullinen haastattelututkimus. Aineisto kerättiin kevään 2019 aikana haastatteleamalla strukturoidulla lomakkeella yhteensä kahdeksaa (8) Tampereen kaupungin perusopetuksen lisäopetuksen ja Tampereen seudun ammattiopisto Tredun Valma-koulutuksen oppilasta/opiskelijaa. Tutkimuksen analyysinä oli aineistolähtöinen sisällönanalyysi.</p> <p>Tutkimustuloksen mukaan nuoret käsittävät kuntoutuksen koskevan heitä itseään, yksilöä. Kuntoutus vaikuttaa kuntoutujaan; sen vaikutusta muihin tai ympäristöön ja yhteiskuntaan ei tullut esiin. Kuntoutujan rooli voi olla kuntoutusta vastaanottava, tukea tarvitseva tai aktiivinen toimija. Kuntoutuksen palveluilta ja ohjaukselta nuori toivoo kohtaamista, luottamuksellisuutta, turvallisuutta ja nuoren omien mielipiteiden huomioon ottamista.</p>		
Avainsanat nuori, 15–18-vuotias, kuntoutus, palvelujärjestelmä, kuntoutuspalvelut, nuorisotakuu, kuntoutuminen, osallisuus, syrjäytyminen, NEET -nuoret		
Muut tiedot		

Author(s) Nieminen, Minna	Type of publication Bachelor's thesis	Date August 2019 Language of publication: Finnish
	Number of pages 68	Permission for web publication: x
Title of publication 15-18-year-old adolescents' perceptions on rehabilitation		
Degree programme Rehabilitation Counselor		
Supervisor(s) Karapalo, Teppo; Lällä, Kaisa		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>Education and employment are important for young people and society. After comprehensive school, some young people are excluded from secondary education and working life. They may not want to stay in education, or they have poor learning skills or challenges related to adolescence as well as mental health problems. Rehabilitation can help young people grow into adulthood, increase their learning capacity and reduce their marginalization.</p> <p>The purpose of the thesis was to increase service providers' as well as the governing bodies' understanding of the perceptions of young people aged 15-18. The research questions were: How does a young person understand rehabilitation? and How to tell a young person about rehabilitation?</p> <p>The study was a qualitative interview study. The data was collected in spring 2019 by using a structured interview form with a total of eight (8) pupils of the Tampere City voluntary additional basic education and Tampere Vocational College, Tredu. The data was analysed by using data-based content analysis.</p> <p>According to the results, the young respondents perceived rehabilitation as something for themselves as individuals. Rehabilitation affects the rehabilitees, its impact on others or on the environment and society was not mentioned. The role of the rehabilitee can be that of a recipient, of one needing support or that of an active participant. From rehabilitation services and guidance, the respondents hoped for encounters, confidentiality as well as safety and considering the young person's own opinions.</p>		
Keywords/tags adolescent, 15-18-year-olds, rehabilitation, service system, rehabilitation services, youth guarantee, rehabilitation, inclusion, marginalization, NEET		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Nuori kuntoutuspalveluissa	4
2.1	Nuoret ja kuntoutus 2010-luvulla.....	5
2.1.1	Nuorten kuntoutuspalveluiden kehittäminen	7
2.1.2	Nuorten omat kokemukset kuntoutuspalveluista.....	9
2.2	Nuorisotakuu.....	12
2.3	Kuntoutus	13
2.4	Kuntoutuksen palvelujärjestelmä ja nuorten palvelut	18
3	Tarkoitus ja tavoite	21
4	Toteutus	22
4.1	Aineiston keruu	28
4.2	Aineiston analyysi	31
5	Tulokset	34
5.1	Nuorten käsitys kuntoutuksen osa-alueista ja syistä kuntoutustarpeeseen 35	
5.2	Nuorten käsitys: kuka on kuntoutuja	37
5.3	Nuorten mielestä kuntoutuksen tavoite ja vaikutus	38
5.4	Nuorten toiveet ja odotukset: Miten nuorelle kerrotaan kuntoutuksesta? 39	
5.5	Haastateltavien ryhmittely haastatteluihin perustuen	40
6	Pohdinta	41
6.1	Tutkimuksen tulosten tarkastelu	42
6.2	Luotettavuus ja eettisyys	44
6.3	Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimusaiheet	45

7 Johtopäätökset.....	47
Lähteet	49
Liitteet	57
Liite 1. Kysymyslomake.....	57
Liite 2. Kelan kuntoutuspalveluiden haku 15.5.2019: Tampere, nuoret	59
Liite 3. Taulukko haastattelukysymyksistä ja vastauksista vastaajittain	61
Liite 4. Saatekirje kyselyn kohderyhmälle	62
Liite 5. Tiedote tutkimukseen osallistuvalla.....	64
Liite 6. Rekisteröidyn informointi	67
Liite 7. Suostumus	68

Kuviot

Kuvio 1 Nuoren kuntoutusrahan saajien määrä on kaksinkertaistunut 2010-luvulla. (Kelan infograafi n.d.).....	7
Kuvio 2 Mitä kuntoutus on -kysymyksestä poimitus sanat	34
Kuvio 3 Kuntoutuksen osa-alueiden ”ongelmien” irrallisuus toisistaan.....	35

1 Johdanto

Peruskoulun päättäneellä oppivelvollisuus on suoritettu; on itsenäistymisen ja omien valintojen aika. Aikaan haasteellisuutta tuo nuoruusiän kehityksen keskeneräisyys ja valmius ottaa vastuuta itsestä sekä omista valinnoista. Nuorella voi olla samaan aikaan erilaisia kuntoutustarpeita; fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia, aiemmin tai vasta nuoruusiässä diagnosoituja tai esiin tulleita. Nuoruusaikana mielenterveysongelmien riski kasvaa, jolla voi olla vaikutusta nuoren tulevaisuuden suunnitteluun; koulutuksen valintaan ja myöhemmin työelämään sijoittumiseen. Peruskoulun jälkeen nuori siirtyy lasten palveluista aikuisten palvelujen piiriin. Onnistunut ohjaus ja tuki siirtävävaiheessa voi ehkäistä nuoren syrjäytymistä aikuistumisprosessin aikana. (Kiviranta, Munck, Koskinen & Tuulio-Henriksson 2016, 131–144.)

Vuoden 2018 Nuorten elinolot -vuosikirjan otsikkona on Nuoret palveluiden pau-loissa. Kirjan artikkelien aiheina ovat nuorille suunnattujen palveluiden saatavuus, vaikuttavuus ja saavutettavuus riippuen nuoren avun ja tuen tarpeen suuruudesta. Tarkastelunaiheina ovat asiakaskokemukset, -polku, -ymmärrys ja -tyytyväisyys koskien nuorten palveluita sekä nuorten omakohtaiset kokemukset. Nuori toivoo, että hänet kohdataan omana itsenään, ei vammaan, oireen tai sairauden kautta. Merkityksellistä on pitkä, pysyvä ja luottamuksellinen asiakassuhde sekä nuoren tarpeet ja elämänvaiheet huomioivat palvelut. (Gissler, Kekkonen & Känkänen 2018, 197.)

Opinnäytetyön aihe on syntynyt kuntoutuksen ohjaajan koulutuksen aikana perustuen omaan pitkään kokemukseen kohderyhmän ikäisten nuorten ohjaamisesta toisen asteen koulutukseen ja/tai työelämään sekä heidän tarvitsemiinsa erilaisiin julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin palveluihin. Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä palveluiden tuottajien ja tarjoajien sekä ohjaavien tahojen ymmärrystä siitä, mitä 15–18-vuotiaat nuoret käsittävät kuntoutuksella.

Opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Aineiston keruu on tehty haastattelemalla kohderyhmän ikäisiä nuoria, joilla ei välttämättä ollut omakohtaista kokemusta kuntoutuksesta.

2 Nuori kuntoutuspalveluissa

Kivirannan ja muiden (2016, 132) mukaan nuoruusiän merkittävin kehitystehtävä on itsenäisyyden saavuttaminen, oman paikan löytäminen yhteiskunnassa. Itsenäistytessään nuori vertaa itseään muihin ja opettelee hyväksymään itsensä; samaan aikaan tapahtuvat muutokset kehossa ja/tai ympäristössä voivat osaltaan vaikuttaa nuoren minä-kuvan muotoutumiseen ja itsensä hyväksymiseen, itsetuntoon (mts. 133). Ympäristö, lähinnä vanhemmat, voivat omalla toiminnallaan ja arvomaailmansa kautta vahvistaa nuoren minä-kuvaa ja edistää itsenäistymisprosessia nuorta tukemalla, ja vastaavasti pitämällä kiinni, hidastaa prosessin etenemistä (mts. 132). Erityistä tukea tarvitsevilla nuorella on usein ympärillään useita aikuisia; joskus näiden aikuisten arvomaailmat ja asenteet voivat olla ristiriidassa keskenään (mts. 133). Aikuisten on annettava tukea tarvitsevalle nuorelle mahdollisuus päättää itsenäisesti omista asioistaan ja mahdollistettava epäonnistuminen (mts. 133). Aikuistuva nuori kysyy itseltään; kuka on ja mitä haluaa sekä miettii omaa toimintaansa, mihin kykenee suhteessa perheeseen, ystäviin ja ympäristöön ja yhteiskuntaan yleensä (mts. 133). Samalla nuori voi pohtia tulevaisuuttaan mahdollisten omien rajoitteiden (sairauden tai vamman) kautta; sopivan koulutuksen/ammatin löytäminen ja työllistyminen, itsenäinen asuminen, oma toimeentulo ja perheen perustaminen (mts. 133). Ajatukset voivat kuormittaa nuorta ja saada hänet tuntemaan epävarmaksi, ahdistaa, masentaa, tuottaa surua (mts. 133–134). Samaan aikaan tapahtuvat ikään liittyvät ja sairauden/vamman tuomat muutokset sekä epärealistinen käsitys itsestä voivat aiheuttaa mielenterveysongelmia ja altistaa päihteiden käyttöön (mts. 138–139). Nuori voi vähentää tai jättää kokonaan omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan huolehtimisen: syöminen, hygienia, sairauden/vamman hoito (mts. 138).

Nuoruusaikana tapahtuu henkilön fyysinen ja psyykkinen kasvu lapsesta aikuisuuteen. Psyykkisen kehityksen aikana nuoren käsitteellinen ajatusmaailma muuttuu konkreetista abstraktiksi, nuori pystyy kokonaisvaltaisemmin ymmärtämään ja päättämään asioiden merkityksiä sekä syy-seuraussuhteita kokemustensa kautta (Aalberg 2016, 38).

Nuoruus ikävaiheena voidaan määrittää usealla eri tavalla. Kivirannan ja muiden (2016, 132) mukaan nuoruus on ikävaihe 12–22 ikävuoden välillä. Väitöskirjassaan Martin (2016, 31) viittaa Koivusillan & Rimpelän (2001) nuoruuden ikävaiheista tekemään jaotteluun, jonka mukaan varsinaista nuoruutta on ikävaihe; 14–17 vuotta. YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö, United Nations Educational Scientific and Cultural Organizationin, Unescon (n.d.) mukaan nuoria ovat 15–24-vuotiaat. Erilaisissa hankkeissa, pajoissa ja projekteissa nuoria ovat 16–29-vuotiaat (Pajasto n.d.; NUMA-palvelut n.d.; Messin pajatoiminta n.d.; Nuorten arki haltuun -hanke n.d.).

Lastensuojelulaissa (L 13.4.2007/417, 6 §) ja sosiaalihuoltolaissa (L 1301/2014, 3§) alle 18-vuotias määritellään lapseksi. Laissa Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista (L 15.7.2005/566, 20 §) nuoreksi katsotaan yli 16-vuotias. Nuorisolain (L 1285/2016, 3 §) määritelmässä nuori on alle 29-vuotias henkilö.

2.1 Nuoret ja kuntoutus 2010-luvulla

Kelan tilaston mukaan 16–19-vuotiaista nuorista 7261 sai Kelan kuntoutuspalveluita vuonna 2017. Määrä oli 2462 kuntoutujaa enemmän kuin 2010. Vastaavasti kyseisten palveluiden kustannukset vuonna 2017 olivat 1505,46 euroa eli 551,89 euroa suuremmat kuin vuonna 2010. Mielenterveyskuntoutujille tarkoitettua kuntoutuspsykoterapiaa, Kelan korvaus 2011 lähtien, saaneiden määrä oli ensimmäisenä vuonna 984

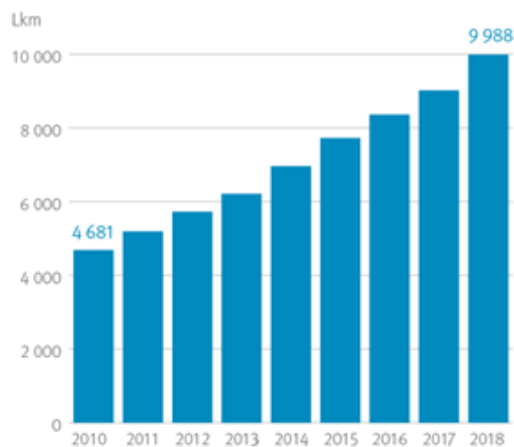
kuntoutujaa ja kustannukset 1154,52 € toimenpide/päivä. Vuonna 2017 kuntoutuspsykoterapiaa saaneiden määrä oli 1704 kuntoutujaa eli 720 kuntoutujaa enemmän kuin kuusi vuotta aiemmin; kustannusten ollessa 1817,89 euroa toimenpide/päivä. Vastaavasti harkinnanvaraista kuntoutusta saaneiden määrä oli pienentynyt huomattavasti kyseisellä aikavälillä. (Tilastotietokanta Kelasto 2017.)

Yli 16-vuotiaalla nuorella on mahdollisuus saada Kelan maksamaa nuoren kuntoutusrahaa, mikäli sairaus, vika tai vamma on olennaisesti vaikeuttaa hänen opiskelu- ja työkykyään tai ammatinvalintaa. Tehostetun tuen tarve tulee olla arvioitu. Kuntoutusrahan saamiseksi nuori tarvitsee henkilökohtaisen opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelman (L 21.12.2016/1344). Suunnitelman tekevät nuori ja tämän huoltaja tai muu laillinen edustaja yhdessä nuoren kotikunnan viranomaisen kanssa. Tavoitteena on varmistaa nuoren ammatillinen kuntoutuminen ja helpottaa tämän työllistymistä. Kuntoutusrahan maksaminen päättyy nuoren täyttäessä 20 vuotta. Mikäli nuori on hyväksytty suunnitelmassa sovittuun tutkintoon ennen kyseistä ikää, kuntoutusrahaa maksetaan tutkinnon suorittamiseen asti eli 20 ikävuoden jälkeen. (L 15.7.2005/566, 20 §.)

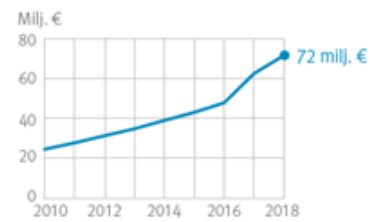
Tuoreimman Kelan tilastokatsauksen (3/2019) mukaan nuoren kuntoutusrahaa (16--19-vuotiaat) saavien määrä on kaksinkertaistunut 2010-luvulla. Samassa ajassa kustannuksetkin ovat melkein kaksinkertaistuneet. Suurimmalla osalla saajista on ollut mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöitä, 88 % (Kuvio 1). Syyksi selitetään, että nuorten kuntoutukseen on kiinnitetty viime vuosina enemmän huomiota kuin aiemmin. Vuoden 2014 tehdyn lakimuutoksen myötä kuntoutusrahan saamisen edellytyksenä on voinut olla heikentynyt opiskelukyky ja nuoren kokonaistilanne, joiden epäilyn lisänneen nuorten kuntoutusrahaa saavien määrää. (Nuoren kuntoutusrahan saajien määrä kaksinkertaistunut 2010-luvulla. 2019, 1-3.)

Nuoren kuntoutusrahan saajien määrä kaksinkertaistunut 2010-luvulla*

Nuoren kuntoutusrahan saajat 2010–2018

Nuoren kuntoutusrahan kustannukset 2010–2018

Saajat sairautypäryhjän mukaan 2018

*Nuoren kuntoutusrahaa voidaan maksaa 16–19-vuotiaalle henkilölle, jonka työ- ja ansiokyky on olennaisesti heikentynyt. Kuntoutusraha myönnetään opiskelun tai muun työelämään tähtäävän kuntoutuksen ajalta.

Kela

Kuvio 1 Nuoren kuntoutusrahan saajien määrä on kaksinkertaistunut 2010-luvulla. (Kelan infograafi n.d.)

2.1.1 Nuorten kuntoutuspalveluiden kehittäminen

Järvikoski (2013, 17) pohtii Sosiaali- ja terveysministeriön raportissa, havaitaanko lasten ja nuorten kuntoutustarve liian myöhään. Yhdeksi perusteluksi väittämälleen hän kertoo kasvatuksellista tukea saavien, erityisluokille siirrettyjen määrän olleen 2000-luvulla huomattavasti suurempi muihin Euroopan maihin verrattuna.

Valtioneuvosto hyväksyi syksyllä 2018 hallituksen esityksen nuoren ammatillisen kuntoutuksen lisäämisestä Kansaneläkelain kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annettuun lakiin, joka mahdollistaa nuorelle kuntoutusrahan saamisen kuntoutuksen ajalta ja turvaa siten nuoren toimeentuloa sekä toimii rahallisesti motivoijana kuntoutukseen (Valtioneuvosto 2018). Lakimuutos tuli voimaan 1.1.2019 alkaen. Lakimuutoksen vaikutukset valtion menoihin, kuntoutusraha ja muut menot, sekä kuntoutusrahan saajien määriin näyttäytyvät tulevaisuudessa.

Maailman terveysjärjestö (World Health Organization, WHO) on kiinnittänyt huomiota nuorten mielenterveysongelmiin. Sen mukaan kolmanneksi suurin syy 15–19-vuotiaiden kuolemiin maailmanlaajuisesti on itsemurha. WHO onkin laatinut kestävä kehityksen tavoitteissaan (Sustainable Development Goals, SDG) vuosille 2016–2020 strategian liittyen naisten, lasten ja nuorten terveyteen sekä keskittynyt parantamaan nuorten terveyttä ja hyvinvointia AA-HA! (the Global Accelerated Action for the Health of Adolescents) -ohjelmassa. Nuorten mielenterveyden edistämiseen ja riskien ennaltaehkäisemiseen mhGAP (Mental Health GAP Action Programme) -ohjelmassa on laadittu terveydenhuollon käyttöön interventio-opas (mhGAP Intervention Guide 2.0) ja HAT (Helping Adolescents Thrive) -ohjelmassa ohjaustahoille kuten kouluille ja yhteisöille suositukset ja ohjeet psykososiaalisten interventioiden tekemiseen. WHO hyödyntää teknologiaa kehittäessään yhteistyössä käyttäjien apuvälinettä 15–18-vuotiaille nuorille stressin vähentämiseen (Sustainable Technology for Adolescents to Reduce Stress; STARS, digital intervention). Tavoitteena on saada helppokäyttöinen globaalityökalu. (Adolescent mental health n.d.)

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) asettaman Kuntoutuksen uudistamiskomitean (2016–9/2017) tehtävänä oli valmistella neljän eri teeman kautta kuntoutusjärjestelmän kokonaisuudistusta. Uuden järjestelmän tuli kuulua kiinteänä osana hyvinvointipalveluja ja palvella kaikkia tasapuolisesti. Tavoitteena oli ohjauksen avulla kustannustehokkaasti tukea kuntoutujaa tämän omassa toimintaympäristössään. Komitea antoi vuonna 2017 teemoihin liittyviä ehdotuksia, joista osa oli määritelty koskemaan myös nuoria. Kuntoutuksen uudistamiskomitea (2017, 14, 66) selvitti ja ehdotti Kelan ammatillisen kuntoutuksen laajentamista koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleville nuorille; selvitys koski hallituksen NEET (Not in Education, Employment or Training) -ohjelmaa. Komitean (mts. 20) raportin mukaan sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on ehkäistä tuen avulla nuoren keskeyttämistä työelämässä, opiskeluissa, työpajalla tai kuntoutuksessa. Ilman opiskelu- ja työterveyshuollon palveluita oleville nuorille järjestettävien terveystarkastusten ja -neuvonnan komitea katsoi sairauksia

ennaltaehkäisevänä, työ- ja toimintakykyä ylläpitävänä sekä terveyttä edistävänä toimenpiteenä (mts. 30, 54). Yksi ehdotus koski vastuuhenkilön (omatyöntekijä/asiakasvastaava/työkykykoordinaattori) nimittämistä nuoren kuntoutusprosessin ajalle koordinoimaan verkostoyhteistyötä ja toimimaan nuoren tukena kuntoutuksen tavoitteiden saavuttamiseen asti (mts. 43–44). Komitea kehotti raportissaan maakuntia ja Kelaä kehittämään kuntoutuspalveluiden palvelujärjestelmää ja lisäämään niiden sekä kuntien ja koulutuksen välistä yhteistyötä tunnistamaan kuntoutustarpeessa olevat nuoret ajoissa varhaisen tuen antamiseksi helpottamaan nuoren pääsemistä koulutukseen ja työelämään (mts. 48). Nuorten mielenterveysyistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen ehkäisyyn komitea ehdotti jatkotyöskentelyä uusien keinojen löytämiseksi; selvitystyön toteutumisesta vastaa Sosiaali- ja terveysministeriö (mts. 49).

2.1.2 Nuorten omat kokemukset kuntoutuspalveluista

Vuosina 2011-2013 Kela toteutti kehittämishankkeessaan avomuotoisia OPI-kuntoutuskursseja masennus- ja/tai ahdistuneisuushäiriöstä kärsiville ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeleville nuorille. Suurella osalla osallistuneista oli kokemusta mielenterveyspalveluista ja usealla alentunut opiskelukyky. Mielenterveyskuntoutuksesta kokemusta oli vain 12 prosentilla. Seurantatutkimuksen (1,5 vuotta, sisälsi kurssin) keskeisten tulosten mukaan nuoria oli jännittänyt kurssille tuleminen; mielenterveyskuntoutus asiana ei ollut tuttu, joka oli vaikeuttanut ohjaajien mielestä kurssista kertomista ja sinne ohjaamista; mielenterveysongelmiin liittyi häpeää ja leimautumisen pelkoa. Osallistuneet pitivät tärkeänä vertaistuen saamista. Nuorten vointi oli kohentunut usealla eri alueella: opiskelukyky, elämänlaatu ja terveydentila. Masennusoireet olivat vähentyneet. Yhdeksi tekijäksi positiiviseen tulokseen nimettiin kurssin oikea-aikaisuus. Selvityksen mukaan kehittämistä tarvitaan sisällön, rakenteen, joustavuuden, annettavan tuen ja tiedonkulun lisäksi markkinointiin; miten nuorelle ker-

rotaan kurssista ja mielenterveyskuntoutuksesta. Nuorten osallistuminen suunnitte-
luun nähtiin tärkeänä. (Appelqvist-Schmidlechner, Wessman, Salmelainen, Tuulio-
Henriksson, Sipilä, Ahonen & Luoma 2015, 6, 20–33, 60–63.)

Kuntoutusasiain neuvottelukunnan vuonna 2015 tekemän Monialainen kuntoutus -
Tilannekatsauksen mukaan nuori kokee kuntoutus -sanan vieraana ja mielenterveys-
diagnoosin leimaavana. Katsauksessa ehdotetaan kiinnittämään huomiota, miten
kuntoutuksesta ja kuntoutuspalveluista kerrotaan asiakkaalle tämän kielellä, jolloin
mahdollistetaan kohtaamisen onnistuminen ja yhteinen ymmärrys. (Kuntoutusasiain
neuvottelukunta 2015, 18.)

Viestintäkampanjan Mikä Kunto? (2014–2015) avulla Kela kertoi kuntoutuksesta 16-
30 –vuotiaille nuorille, kuntoutuksen palveluntuottajille, etsiville nuorisotyönteki-
jille ja Kelan kuntoutuksen palveluneuvojille. Tavoitteena oli lisätä heidän tietämys-
tään Kelan nuorten kuntoutuspalveluista ja niihin hakeutumisesta. Vaikka kampanja
koettiin pääasiassa positiivisena, henkilökohtainen neuvonta ja tiivis verkostoyhteis-
työ koettiin toimivammaksi ohjatessa nuoria kuntoutuspalveluihin. Tilastojen mu-
kaan kampanja ei saavuttanut kohderyhmää, että sen avulla nuoret olisivat ohjautu-
neet kuntoutuspalveluihin aikaisempaa enemmän. (Mäkinen & Paavonen 2017, 4.)

Nuorten elinolot –vuosikirjan johdannon Gissler ja muut (2018, 5) ovat otsikoineet:
”Tieto nuorten asiakaskokemuksista ja palveluiden käytöstä – liian tärkeää hukatta-
vaksi.” Kirjoittajien mukaan asiakaskokemus kuuluu isompaan kokonaisuuteen, pal-
velutapahtumaan, jossa asiakas saa tuotteiden ja palvelujen lisäksi elämyksen ja ko-
kemuksen (mts. 7). He viittaavat tekstissään Lemonin & Verhoefin (2016) sekä Pinen
& Gilmoren (1998) määrittelyyn asiakaskokemuksesta, joka syntyy palveluiden kulut-
tamisesta ja elämysten nauttimisesta tuottaen mielihyvää (mts. 7). Asiakaskokemuk-
seen vaikuttavat erikseen ja yhdessä erilaiset osatekijät: tiedolliset, tunteisiin, aisti-
toimintoihin, vuorovaikutukseen ja käyttäytymiseen perustuvat (mts. 7). Johdannon
mukaan asiakaskokemus syntyy asiakkaan ja palveluiden välisellä kosketuspinnalla;

useista asiakaskokemuksista muodostuu asiakkaan kulkema asiakaspolku (mts. 8). Asiakkaiden kokemusta palveluiden laadusta ja toimivuudesta voidaan mitata asiakastyytyväisyyskyselyllä (mts. 10).

Vuoden 2018 Nuorten elinolot –vuosikirjaan, Nuori asiakkaana, on koottu useiden eri kirjoittajien artikkeleita nuorten ajatuksista, näkemyksistä ja kokemuksista palveluista (Gissler ym. 2018, 12). Artikkelit perustuvat kirjoittajien tekemiin selvityksiin. Pajamäen ja Okkerin (2018, 71) artikkelissa käsitellään lasten ja nuorten yhteydenottoja Mannerheimin Lastensuojeluliiton nettikirje-, chat- ja puhelinpalveluun koskien lasten ja ammattilaisten välistä vuorovaikutusta ja avunsaantia vuonna 2016. Kirjoittajien mukaan mielenterveysongelmien stigmojen vähentäminen rohkaisee niistä puhumista ja avunhakemista, tuo siitä hyväksyttävää (Pajamäki ym. 2018, 78). Kohtaamisen onnistuminen ja nuoren yksilöllisten tarpeiden huomioiminen, vaikuttaa nuoren kuulluksi tulemisen kokemiseen; osa nuorista toivoi kohtaamiselle muitakin tapoja kuin kasvokkain kohtaamisen (mts. 2018, 78–79). Wrede-Jäntin (2018, 89–90) artikkelin mukaan työpajanuorten kuulluksi tulemisen kokemiseen vaikuttivat valmentaja ja tämän kohtaaminen; kohtaaminen pajaympäristössä on päivittäistä verrattuna harvakseltaan tapahtuviin yksilökäynteihin kuten terapiakäynnit. Kirjoittaja oli lisäksi pohtinut pajaympäristön merkitystä nuorten siellä kokemaan psyykkiseen hyvinvointiin (mts. 89). Sandberg (2018, 94) käsittelee artikkelissaan ADHD-nuorten palveluista saamia kokemuksia. Kirjoittajan mukaan nuoret kokivat, että heidät kohdataan heikkouksien, ongelmien kautta (mts. 101). ADHD-nuoret kaipaavat arkeensa käytännön tukea ja toivovat aikuistuttuaan edelleen aikuisen antamaa tukea (Sandberg 2018, 101). Artikkelissaan Pirskanen, Kataja, Kuussaari ja Holmila (2018, 104) kertovat päihdeongelmaisten vanhempien lasten näkemyksiä avusta ja tuesta. Kirjoittajien selvityksen mukaan nuorten myönteiseen asiakaskokemukseen vaikuttaa varhaisen tuen saaminen, mutta avunsaamisen voi estää vanhempien haluttomuus yhteistyöhön tai ettei ongelmaa tunnisteta tarpeeksi ajoissa (mts. 110–111). Ylitalon ja Rantasen (2018, 113, 120) artikkelin mukaan vammaisten tai pitkäaikaissairaiden

lasten sisarus on joko tavallista, eriarvoista, turvatonta tai tärkeää riippuen siitä millaisia kohtaamisen tai kohtaamattomuuden kokemuksia perheen muut lapset ovat saaneet palveluiden aikana. Kirjoittajat kehottavat kiinnittämään palveluissa enemmän huomiota sisarusten kohtaamiseen ja mukaan ottoon sekä sisarusten kohdalla vanhempien kasvatustehtävän tukemiseen (mts. 121–122). Neuropsykiatrisesti oireilevat nuoret ovat kokeneet itsensä palveluissa väliinputoajiksi (Lämsä, Ahonen, Appelqvist-Schmidlechner & Tuulio-Henriksson 2018, 131). Nuorten kokemusten mukaan hoito on voinut olla vääränlaista tai he ovat joutuneet odottamaan tuen saamista, kirjoittajat kuvaavatkin palvelujärjestelmää pirstaleiseksi (mts. 131). Positiivinen asiakaskokemus on syntynyt, kun työntekijällä on ollut ymmärrystä neuropsykiatrisista ongelmista (mts. 131).

2.2 Nuorisotakuu

Myrskylä (2011, 14) toteaa raportissaan, että Työ- ja elinkeinoministeriön selvitysten mukaan peruskoulun jälkeinen siirtyminen vaikuttaa olennaisesti nuorten syrjäytymiseen; opiskelun ja työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämiseen. Vuoden 2013 alusta tulleen Nuorisotakuun (2013) tavoitteena on syrjäytymisen ehkäisy. Se kohdistuu työttömiin työnhakijoihin: alle 25-vuotiaat nuoret ja alle 30-vuotiaat vastavalmistuneet. Tavoitteena on tarjota työ-, työkokeilu-, opiskelu- työpaja- tai kuntoutuspaikka kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi ilmoittautumisesta. Keväällä 2019 valittu hallitus haluaa edelleen edistää nuorisotakuun toteuttamista asiantuntijatyön pohjalta (Valtioneuvosto 2019, 131). Pääosin Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoituksella vuonna 2014 perustettiin eri puolella Suomea Ohjaamoja (Rakennerahasto -ohjelma n.d.): alle 30-vuotiaille tarkoitettuja matalan kynnyksen palvelupisteitä, joissa toimivat eri hallinnonalojen peruspalvelut ja yhteistyöverkosto. Nuorten osallisuuden edistäminen -selvitysmiehen ehdotuksen (Hiilamo, Määttä, Koskenvuo, Pyykkönen, Räsänen & Aaltonen 2017, 9) tavoitteena oli selvittää kuntoutuspalveluihin ohjaamisen sijoittumista Ohjaamoiden palveluihin ja voiko Kelalla olla nuorille suunnattuja matalamman kynnyksen kuntoutuspalveluita. Hallituksen yhtenä kärkihankkeena on viedä

Nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan vahvistamalla etsivää nuorisotyötä (L 21.12.2016/1285) ja eri sektoreiden yhteistyötä nuorten ohjauksessa sekä laajentaa valtakunnallisiksi nuorisotakuun aikana kehittyneet parhaat käytännöt ja toiminnot (Nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan -neuvottelukunta 2017). Etsivä työ ja Ohjaamot toimivat yhdessä syrjäytymisen ehkäisijöinä.

Vuoden 2014 alusta helpotettiin nuorten, 16–29-vuotiaiden, pääsemistä ammatilliseen kuntoutukseen huomioimalla nuoren kokonaistilanne. Nuorisotakuu -työryhmän loppuraportin mukaan vuonna 2014 myönnettiin ammatillista kuntoutusta edellisen vuoden tammi-elokuuhun verrattuna 15 %:a enemmän. Ratkaisuja hakemuksista tehtiin 4144 kpl ja näistä 3532 oli myönteisiä, kun edellisenä vuonna niitä oli ollut 3057. (Savolainen, Virnes, Hilpinen & Palola 2015, 36–37.)

Keväällä 2019 valitun hallituksen suunnitelmien mukaan oppivelvollisuuden sisään, toisen asteen tutkintoihin, rakennetaan erilaisia tukimuotoja, joista yhtenä mainitaan kuntoutus. Tukitoimien tavoitteena on helpottaa nuoren siirtymistä toisen asteen koulutukseen ja vähentää opintojen keskeyttämistä ja syrjäytymistä. (Valtioneuvosto 2019, 164.)

2.3 Kuntoutus

WHO:n Rehabilitation 2030 a call for action -tapaaminen pidettiin vuonna 2017 Genevessä. Tapaamisesta tehdyssä raportissa kuntoutus määritellään interventioiden kautta tapahtuvaksi toiminnaksi. Tavoitteena on vaikuttaa henkilön terveyden tilaan ja osallisuuden kokemiseen luomalla ympäristön olosuhteet suotuisiksi. Terveyden tilalla tarkoitetaan henkilöllä olevia akuutteja tai kroonisia sairauksia, häiriöitä, vammoja tai traumoja. Siihen voivat vaikuttaa henkilön elämäntilanteeseen liittyvät olosuhteet kuten raskaus ja stressi tai perimään, syntymään ja ikääntymiseen liittyvät tekijät. (World Health Organization 2017, 3.)

YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista 26:ssa artiklassa kuntoutuksen tavoitteeksi on asetettu itsenäisyyden parantaminen ja ylläpitäminen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä tukemalla yksilöllisten tarpeiden mukaan. Kuntoutuksen avulla pyritään vahvistamaan vammaisen osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa toimimiseen. Artiklan mukaan toimenpiteet tulee aloittaa jo varhaisessa vaiheessa. (SOP 27/2016; YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. 2015, 55–56.)

Kuntoutuksen uudistamiskomitea on määritellyt kuntoutuksen kuntoutujalähtöiseksi suunnitelmalliseksi toiminnaksi, joka perustuu kuntoutujan omiin tarpeisiin ja tavoitteisiin. Tavoitteena on parantaa ja/tai ylläpitää kuntoutujan työ- ja toimintakykyä sekä tarvittaessa kehittää ja tukea hänen toiminta- ja elinympäristöä. Kuntoutukseen kuuluu olennaisesti kuntoutujan ja hänen lähipiirinsä tukeminen oikea-aikaisesti erilaisten palvelujen ja etuuksien avulla. Tuenantajina toimivat palvelujärjestelmän useat eri toimijat. (Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017, 35.)

Kela tarkentaa kuntoutuksen kohderyhmän määritelmää. Sen mukaan kuntoutus on tarkoitettu henkilölle, jonka vamma tai sairaus, olennaisesti vaikeuttaa hänen toimimistaan omassa elin- ja toimintaympäristössään kuten koulussa, työssä tai kotona. Kuntoutus ja sen kesto perustuu kuntoutujan omiin tarpeisiin. Se on tavoitteellista ja suunnitelmallista. (Mitä kuntoutus on? 2018.)

Nuoren kuntoutusta voidaan tarkastella ihmiskäsityksen kautta. Järvikoski & Härkäpää (2011, 29) kuvaavat kuntoutuksen ihmiskäsitystä holistisena, kokonaisvaltaisena. Kirjoittajat viittaavat kirjassaan Rauhalan (1989) käsitteistöön, jossa situationaalisuus, kehollisuus ja tajunnallisuus yhdistyvät muodostaakseen kokonaisvaltaisen ihmiskäsityksen (mts. 32). Situationaalisuudessa ympäristö merkitys korostuu, tajunnallisuus liittyy tunteiden käsittelyn opetteluun ja sanoittamiseen, ja kehollisuus kehon muutoksiin, ajattelun kehitykseen ja murrosikäen yleensä (mts. 32).

Kuntoutukseen liittyy arvo- ja eettisiä kysymyksiä, jotka täytyy ottaa huomioon nuorenkin kohdalla kuntoutusta suunniteltaessa ja järjestäessä. Kuntoutuksen perusteet -kirjassa arvoiksi luetellaan onnellisuus ja hyvinvointi, vapaus sekä oikeudenmukaisuus. Kuntoutuksella tavoitellaan sairauden tai vamman aiheuttamien haittojen vähentämistä, mahdollistamaan kuntoutujaa kokemaan onnellisuutta ja edistämään tämän hyvinvointia. Vapaudella kirjan kirjoittajat tarkoittavat kuntoutujan itsemääräämisoikeuden ja itsenäisyyden kunnioittamista. Oikeudenmukaisuus liittyy yhteiskunnan palveluiden saamiseen yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti; kuntoutujilla tulee olla samanarvoiset ja tarpeidensa mukaiset mahdollisuudet saada kuntoutusta. (Järvikoski ym. 2011, 27.)

Sosiaali- ja terveysministeriön määritelmä kiteyttää kuntoutuksen tavoitteiksi edistää henkilön kykyä toimia, selviytyä itsenäisesti, hyvinvointia, mahdollisuutta osallistua ja työllistyä. Sen mukaan kuntoutus kohdentuu sairaisiin, vammaisiin ja vajaatoimintakykyisiin. Nuorille suunnattuja kuntoutuspalveluita ovat lääkinnällinen kuntoutus, kuntouttava työtoiminta, ammatillinen kuntoutus, kuntoutuspsykoterapia, sosiaalinen kuntoutus, työtapaturmissa ja liikenteessä vammautuneiden kuntoutus, vammaispalvelut, vaativa lääkinnällinen kuntoutus, peruskoulun erityisopetuksen, ammatillisen erityisopetuksen ja työhallinnon ammatillinen kuntoutus sekä harkinnanvarainen kuntoutus. (Kuntoutus n.d.)

Kuntoutus jaetaan neljään osa-alueeseen: lääkinnällinen, sosiaalinen, ammatillinen ja kasvatuksellinen kuntoutus. Terveystieteiden laissa (30.12.2010/1326, 29§) säätelee lääkinnällistä kuntoutusta; tavoitteena on henkilön fyysisen toimintakyvyn palauttaminen ja sen ylläpitäminen sairaudesta tai vammasta huolimatta. Sosiaalihuoltolaissa (30.12.2014/1301, 17 §) määritellyn sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on vaikeasti syrjäytyneiden toimintakyvyn vahvistaminen ja sitä kautta osallisuuden ja paluun tukeminen yhteiskuntaan. Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteena on ehkäistä työkyvyttömyyttä ja sitä säätelee laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista (15.7.2005/566, 6–7§).

Kuntoutusportin sivuilla kasvatuksellinen kuntoutus määritellään vammaiselle tai vajaakuntoiselle lapselle tai aikuiselle suunnatuksi yksilön tarpeista lähteväksi kuntoutukseksi, jota toteutetaan esimerkiksi oppilaitoksissa (Kasvatuksellinen kuntoutus 2017).

Autti-Rämö ja Salminen (2016) kuvaavat kuntoutumisen prosessiksi, jonka tavoitteena on kuntoutujan toimintakyvyn paraneminen. Heidän mukaansa kuntoutumisprosessissa ovat mukana sekä kuntoutuja ja hänen elinympäristönsä henkilöt. Nämä osallistuvat yhteisesti kuntoutustarpeen arviointiin, kuntoutuksen suunnitteluun ja tavoitteiden asettamiseen yhdessä asiantuntijoiden kanssa sekä toimivat kuntoutuksen toteuttajina. Prosessin toimiminen ja tavoitteisiin pääseminen vaatii kuntoutujalta sitoutumista, kuntoutuksen oikea-aikaisuutta ja eri organisaatioiden yhteistyötä. Kirjoittajien mukaan kuntoutumisen onnistuminen edellytyksenä ovat kuntoutujan omat voimavarat; toiminta ja ympäristöltä saatu tuki. Myös ilman kuntoutustoimenpiteitä voi tapahtua kuntoutumista. Kuntoutuminen voi jäädä toteutumatta kuntoutustoimenpiteistä huolimatta, jos kuntoutuja ei koe asetettuja tavoitteita tai määriteltyjä toimenpiteistä itselleen sopiviksi tai tavoitteiden saavuttaminen ei edellytä kuntoutujalta omaa toimintaa. Ammattilaisten työtapaa he kuvaavat kuntouttavaksi työotteeksi, jossa asiakkaan omat voimavarat huomioidaan ja niitä hyödynnetään asiakkaan toimintakyvyn ylläpitämisessä ja parantamisessa. (Autti-Rämö & Salminen 2016, 14–15.)

Kansainvälinen toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden viitekehys, ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health n.d.), kuvaa sairauden tai vamman vaikutusten näkymistä yksilön elämässä. Kuntoutuminen -kirjassa Kiviranta ja muut (2016, 132) käsittelevät nuoruusiän haasteita ja nuoren kuntoutumiseen vaikuttavia tekijöitä neljällä osa-alueella ICF-mallin mukaisesti. Ensimmäisessä osa-alueessa ovat ruumiin ja kehon toiminnot: vammaan/sairauteen liittyvät, murrosiän tuomat fyysiset muutokset, seksuaalisuus tai samaan aikaan vammaan/sairauden aiheuttamat muutokset. Toisena osa-alueena ovat yksilöön liittyvät tekijät:

sairastumisen/vammautumisen ikä, sukupuoli, persoona, minä-kuva, tietoisuus sairaudesta/vammasta ja vastuunotto siitä kuntoutumisesta päivittäisessä arjessa. Kolmas ICF-luokituksen mukainen osa-alue on ympäristötekijät: nuoren perhe ja lähi-piiri, tarvitsemat apuvälineet ja muu tuki, asuin- ja toimintaympäristö. Viimeisimpänä, neljäntenä osa-alueena ovat nuoren osallistuminen omanikäisten toimintoihin opiskeluissa ja vapaa-aikana sekä suoritukset; itsestä, asumisesta ja taloudesta huolehtiminen. Käytöshäiriöt ja oppimisen vaikeudet yhdistetään joskus mielenterveys-ongelmien seurauksiksi (mts. 138–139). Kirjoittajien mukaan mielenterveyden häiriöt nuoruusiässä ovat kaksinkertaiset lapsuusikään verrattuna (mts. 138). Neuropsykiatriset kehityshäiriöt, autismin kirjo, aktiivisuus ja tarkkaavaisuuden häiriöt, sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen ongelmat, luovat omat haasteensa jatkopolkujen löytämiseen koulutuksessa, työelämässä ja voivat syrjäyttää yhteiskunnasta (mts. 135). Lapsuudessa ja nuoruudessa saatu aikuisten tuki vahvistaa nuoren itsetuntoa suojaamaan kasvua aikuisuuteen (mts. 133). Saman ikäisiltä saatu vertaistuki voi osaltaan auttaa nuorta ymmärtämään omaa toimintaansa ja ajatuksiaan sekä vahvistaa minäkäsitystä (mts. 133).

Järvikosken ja muiden (2011, 131) mukaan hallinta, pystyvyys ja valtaistuminen kuuluvat kuntoutuksen ja kuntoutustieteiden peruskäsitteisiin. Nuoren kohdalla hallinta ja pystyvyys liittyvät itsetunnon kehittymiseen, uskoon omista mahdollisuuksista, onnistumisen kokemuksiin, selviytymiskeinoihin ja persoonallisuuteen. Itsenäistyessään nuori alkaa suunnitella omaa elämää, tehdä omia valintoja ja irrottautua perheestään, valtaistua. Hallinnan ja pystyvyyden kokemiseen voidaan vaikuttaa kuntoutuksella saaduilla kokemuksilla, vaikkakin ne kirjoittajien mukaan on aiemmin yhdistetty persoonallisuuteen kuuluviksi (mts. 134). Nuoruuden yhteydessä puhutaan usein elämänhallintataidoista. Kuntoutuksessa valtaistuminen tai voimaantuminen, empowerment, tarkoittaa kuntoutujan mahdollisuutta osallistua kuntoutusprosessinsa suunnitteluun ja toteutukseen sekä näkemään tuloksissa oman toimintansa vaikutukset (mts. 141, 146).

2.4 Kuntoutuksen palvelujärjestelmä ja nuorten palvelut

Kuntoutus kuuluu yhtenä osana hyvinvoinnin palvelujärjestelmään. Järjestelmä vaatii useiden eri toimijoiden ja kuntoutujan välistä yhteistyötä. Asiakkuuden alussa kuntoutuksen järjestämisvastuutahon tehtävänä on laatia yhdessä asiakkaan kanssa asiakkaalle asiakassuunnitelma, jossa kuntoutus on huomioitu. Kuntoutuksen uudistamiskomitean raportin ehdotuksen mukaan kuntoutussuunnitelman tulee sisältää vähintään seuraavat kuusi kohtaa: 1) kuntoutujan tavoitteet (yksilölliset arviointiin perustuvat), 2) kuvaukset työkyvystä ja toimintakyvystä ICF:n mukaisesti, 3) kuntoutusprosessin kulku ehdotuksineen, seurantoineen ja tarkistuksineen, 4) kuntoutuksen sisältö (mitä tehdään, kesto, kuntoutujan ja lähiverkoston rooli, kuntoutuksen edistymistä parantavat toiminnot, vertaistuki) sekä väli ja lopputavoitteet, 5) kuntoutujan toimintaympäristöön kohdistuvat muutokset (asuin- ja elinympäristö) ja 6) kuntoutujan oma vastuu prosessin kulussa. (Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017, 35, 42–43.)

Nuorille tarjottavia kuntoutuspalveluita koskevat useat lait riippuen siitä minkä ikäinen nuori on. Lait määräytyvät lisäksi sen mukaan onko nuori peruskoulussa, suorittamassa ammatillista perustutkintoa tai koulutuksen ja työelämän ulkopuolella.

Voimassa olevan lain mukaan oppivelvollisuus päättyy, kun nuori on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sen alkamisesta on kulunut 10 vuotta (POL 21.8.1998/628, 7. luku), viimeistään sen lukuvuoden lopussa, jonka kalenterivuonna nuori täyttää 17 vuotta. Ellei sitä ole pidennetty 11:een vuoteen lapsen sairauden tai vamman takia. Lain 39 §:n mukaan opetuksen järjestäjän on huolehdittava erityisen tuen yhteydessä annettavasta kuntoutuksesta, mikäli oppilas saa lain 17 §:n 1 momentissa määriteltyä erityistä tukea. Tänä keväänä 2019 valitun uuden hallituksen ohjelmassa oppivelvollisuutta suunnitellaan jatkettavaksi 18 ikävuoteen asti (Valtioneuvosto 2019, 164).

Ammatillisen koulutuksen laissa (L 11.8.2017/531) 64 §:n mukaan opiskelijalla on oikeus tarvittaessa erityisen tukeen, mikäli hän tarvitsee pitkäaikaista tukea esimerkiksi sairauden tai vamman takia. Erityisen tuen tavoitteena on tuen antamisen kautta mahdollistaa opiskelijan valmistuminen ammattiin ja tarvittaessa samaan aikaan tukea opiskelijan kuntoutumista yhdessä kuntoutuspalveluiden tuottajien kanssa. (L 11.8.2017/531, 64 §.)

Nuorille suunnattua sosiaalivakuutukseen perustuvaa lakisääteistä kuntoutustoimintaa järjestävät Kela, vakuutuslaitokset, kunnat, työhallinto ja ammatilliset oppilaitokset (Kuntoutuksen järjestäminen n.d.). Esimerkiksi vaikeavammaisten kohdalla vaativasta lääkinnällisestä kuntoutuksesta vastaa pääsääntöisesti Kela (L 15.7.2005/566, 9§) ja oppimisen apuvälineiden järjestämisvastuu siirtyy opetustoimelta Kelalle yläkoulusta lähtien (L 15.7.2005/566, 9 §). Näiden lisäksi Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus STEA (2018) rahoittaa erilaisten järjestöjen ja säätiöiden järjestämää kuntoutustoimintaa. Järjestäjä riippuu kuntoutuksen syystä ja tarpeesta: synnynnäinen, sairaus, tapaturma, liikenneonnettomuus tai jokin muu syy. Kuntoutuskurssin kohderyhmästä ja järjestäjästä riippuen samalle kuntoutuskurssille voi osallistua nuoren lisäksi eri elämänvaiheessa olevia nuorempia tai vanhempia kuntoutujia tai se toteutetaan perhekurssina, jolloin kurssille voi osallistua omia perheenjäseniä. Esimerkiksi Kelan rahoittamista kuntoutuskursseista Nuppu ja ITU ovat tarkoitettu 16–28-vuotiaille, joilla on todettu masennus tai ahdistuneisuushäiriö (Ohjaa ahdistunut tai masentunut nuori Kelan kuntoutuskurssille n.d.), ja STEAn rahoittama sopeutumisvalmennuskurssi on tarkoitettu harvinaista sairautta sairastaville yli 13-vuotiaille ja heidän perheilleen (Harvinaisten ja perinnöllisten sairauksien Norio-keskus n.d.).

Uutena, aiemmin mainittujen nuorille suunnattujen kuntoutuspalveluiden lisäksi, Kelan ja Ohjaamojen, työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun (TYP) ja Etsivän nuorisotyön sekä sosiaalitoimen yhteistyön välineeksi on kehitetty NEET-nuorille suunnattu NUOTTI-valmennus (NEET-nuoret n.d.). NUOTTI-valmennus on alkanut 1.6.2018 kokeiluna. Lakimuutoksen myötä se vakiintui 1.1.2019 alkaen ammatilliseksi

kuntoutukseksi, jonka ajalta nuorelle maksetaan myös jatkossa kuntoutusrahaa. (Nuorten pääsyä Kelan ammatilliseen kuntoutukseen helpotetaan 2018.)

Nuoret alle 30-vuotiaat ovat voineet hakeutua Kelan kuntoutuspalveluihin suullisesti ja ilman lääkärinlausuntoa maaliskuusta 2018 lähtien. Perusteeksi on riittänyt heikentynyt toimintakyky. Muina kriteereinä ovat, ettei nuori ole töissä ja/tai opiskele massassa eikä siviili- tai asepalveluksessa. Nuori voi hakeutua kuntoutukseen itse tai hänet voi ohjata nuoren oma ohjausverkosto. Ensikontaktointi tapahtuu soittamalla Kelan kuntoutuksen palvelunumeroon, jonka jälkeen kuntoutuksen asiantuntija ottaa yhteyttä nuoreen selvittääkseen tarkemmin nuoren tilannetta ja kuntoutustarvetta. Tavoitteena on tukea nuoren pääsyä kohti työelämää. (Nuori pääsee nyt Kelan kuntoutukseen ilman lääkärinlausuntoa 2018.)

Vuonna 2018 julkaistiin Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen koordinoimana suositus NEET-nuoren toimintakyvyn arvioimisesta ilman lääkärinlausuntoa ammatilliseen kuntoutukseen ohjaaville (Toimintakyvyn arviointi 16–29-vuotiailla NEET-nuorilla, Suositus avuksi Kelan ammatilliseen kuntoutukseen ohjattaessa 2018). Vuoden 2019 aikana suositusta on tarkoitus levittää ohjaustahoille nuoren toimintakyvyn sekä ammatillisen kuntoutuksen oikea-aikaisuuden arvioinnin helpottamiseksi (Sandberg, Löfstedt, Rouvinen, Jokinen, Nordlund-Spiby, Valkeinen, Kärkkäinen, Pajunen & Raivio 2018; NEET-nuorten kuntoutuksen kehittämisen projektissa 2018–2019 2018).

Keskeyttämisuhan alla oleville tai aikaisempia opiskeluita keskeyttäneille nuorille suunnattua opiskeluvalmennusta on kokeiltu Tampereen ja Kuopion alueilla Kelan rahoittamana maaliskuusta 2018 lähtien kolmella eri palvelutuottajalla. Opiskeluvalmennuksen tarkoituksena on tukea ammattiin opiskelevaa nuorta henkilökohtaisen valmentajan avulla ja yhdessä oppilaitoksen työntekijöiden kanssa. Tavoitteena on ehkäistä opintojen keskeyttämistä ja parantaa opiskelijan kykyä opiskella, jotta nuori valmistuisi ammattiin ja työllistyisi. Nuori ei tarvitse lääkärinlausuntoa tai diagnoosia

päästäkseen valmennukseen. Ehtona valmennukselle on opintotuen tai nuoren kuntoutusrahan saaminen tai, että koulutus on myönnetty Kelan ammatillisena kuntoutuksena. Hakeutua voi suullisesti tai kuntoutushakemuslomakkeella. Opiskeluvalmennus -projekti jatkuu vuoteen 2020. (Nuori pääsee nyt Kelan kuntoutukseen ilman lääkärinlausuntoa 2018; Opiskeluvalmennus-projekti 2016-2020 2019.)

Kelan kuntoutuskurssihaussa 15.5.2019 oli aikavälille 15.5.2019–15.5.2020 ikäryhmän tamperelaisille nuorille oli haussa 45 kappaletta, kun hakusanana oli Tampere (Liite 2). Kurssit olivat esimerkiksi sairausperusteisia, kehitysvammaisille tarkoitettuja, aistivammoihin ja masennukseen/ahdistuneisuuteen/opiskeluun liittyviä. Kuntoutuskursien järjestäjinä toimivat palveluntuottajat eri puolilla Suomea, joista Tampereella kuntoutusta järjestävät Kiipula-Avire, Suomen Diabetes-liitto ja Verve Oy (Liite 2). Näiden lisäksi kuntoutusta Tampereella järjestävät esimerkiksi kehitysvammaisille nuorille Tampereen yliopistollinen keskussairaala TAYSin yhteydessä oleva nuorten kuntoutusyksikkö (Nuorten kuntoutusyksikkö n.d), nepsy-valmennusta Tampereen kaupungin Nepsy-tiimi (Nepsy-tukityö n.d) ja vaativaa lääkinnällistä kuntoutusta Tampereen kaupunki (Lääkinnällinen kuntoutus n.d).

3 Tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä nuoria ohjaavien ja palveluita suunnittelevien ja järjestävien tahojen ymmärrystä nuorten käsityksistä kuntoutuksesta: mitä tulee ottaa huomioon esitellessä nuorille kuntoutusta yleisesti, kuntoutuksen puheeksi otossa ja kuntoutukseen ohjatessa. Nuorten käsityksiä tarkasteltiin palveluihin ohjaavien, palveluita tuottavien ja tarjoajien näkökulmasta.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää 15–18-vuotiaiden nuorten käsityksiä kuntoutuksesta riippumatta siitä oliko heillä omakohtaista kokemusta kuntoutuksesta.

Tutkimuskysymykset:

Mitä nuori käsittää kuntoutuksella?

Miten nuorelle kerrotaan kuntoutuksesta?

4 Toteutus

Tutkimus toteutettiin Tampereen seutukunnalla asuville, Tampereen kaupungin lisäopetuksessa tai Tampereen seudun ammattiopisto Tredun Valma-koulutuksessa opiskeleville 15–18-vuotiaille nuorille. Tampereen kaupungin lisäopetus on tarkoitettu peruskoulun päättäneille tamperelaisille nuorille ja Tampereen seudun ammattiopiston Tredun Valma-koulutus on ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta, jossa voivat opiskella pääasiassa ilman ammatillista tutkintoa olevat nuoret ja aikuiset riippumatta heidän asuinkunnastaan (Lisäopetuksen opetussuunnitelma 2016; Valma-koulutus ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus 2019). Lisäopetus on Tampereen kaupungin perusopetuksen alaista toimintaa ja siinä opiskelevia nuoret kuuluvat perusopetuslain piiriin (POL 21.8.1998/628; 1 §) ja heitä nimitetään oppilaisiksi. Valma-koulutus on toisen asteen koulutusta ja kuuluu ammatillisen opetuksen koskevan lain piiriin ja siinä opiskelevia nuoria ja aikuisia nimitetään opiskelijoiksi (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017; 2 §; 7§).

Tutkimuksen lähestymistapa oli laadullinen eli kvalitatiivinen. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on saada tarkempaa ja syvällisempää tietoa, ymmärrystä, tutkittavasta ilmiöstä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 160–161). Tutkittaessa nuorten käsityksiä kuntoutuksesta laadullisella tutkimuksella nuorten oma ääni saadaan parhaiten kuuluviin, kun informaatio kerätään suoraan heiltä (mts. 164). Laadullisessa tutkimuksessa ilmiön tutkiminen on kokonaisvaltaista ja aineistonkeruuta tehdään niin kauan, että tutkittavasta ilmiöstä saadaan ymmärrys (mts. 161). Tutkija voi kuitenkin

etukäteen päättää tutkittavien määrän ja lopettaa aineiston keruun aineiston alkaessa toistaa itseään (saturaatio eli kylläntyminen), joten joskus yhdeltä tutkittavalta-kin saatu aineisto voi riittää (mts. 181–182). Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa käsitellään syvällisesti, yksityiskohtiin perehtymällä (mts. 165). Vastauksista voi tulla esiin yllättäviä asioita, joiden paljastaminen on tutkijan tavoitteena (mts. 164).

Nuoren oma tietämys ja kokemus kuntoutuksesta perustuu heidän omaan kokemushistoriaansa sekä lähiympäristöstä ja yhteiskunnasta saatuihin tietoihin poissulke-
matta maailmalta saatua tietoa ja median vaikutusta. Nuori tekee keräämiensä tietojen pohjalta oman tulkintansa ja toimii niihin sekä omaan kokemukseensa pohjaten. Tutkimuksen kohderyhmä on rajattu peruskoulun päättäneisiin alle 18-vuotiaisiin nuoriin, jotka ovat omassa ikävaiheessaan aikuisuuden kynnyksellä ja heidän kokemushistoriansa on melko lyhyt.

Alkuaan aineiston keruu oli tarkoitus toteuttaa teemahaastatteluna. Menetelmä osoittautui heti alussa liian haastavaksi, koska teema, kuntoutus, oli usealle nuorelle tuntematon asia. Tutkimusmenetelmä muutettiin laajemman aineiston saamiseksi strukturoituun eli lomakehaastattelumenetelmään, jossa on valmiiksi mietittyjä ja aihealueeseen liittyviä kysymyksiä yleisesti kuntoutuksesta ja kuntoutuspalveluissa käytettävistä termeistä. Strukturoidulla kysymyslomakkeella (Liite 1) katsottiin saavan helpommin ja enemmän tietoa nuorten ajatuksista ja käsityksistä kuntoutuksesta kuin teemahaastattelumenetelmällä. Kerätystä aineistosta saatavaa ymmärrystä tarvitaan nuorten kuntoutusten suunnittelussa ja toteuttamisessa, palveluiden tuottajat ja -tarjoajat, sekä nuoria kuntoutukseen ohjatesa, ohjaustahot.

Aineiston keruun menetelmän valintaan vaikuttivat aihealue, kuntoutus, sekä kohderyhmän ikä ja heidän tavoitettavuutensa. Tutkimusmenetelmäksi valikoitui haastattelu, johon vastaajat on helppo motivoida osallistumaan ja, heiltä voi pyytää tarvittaessa helposti vastausten täydennystä (Hirsjärvi ym. 2015, 206).

Haastattelu on ollut Hirsjärven ja muiden (2015, 205) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa päämenetelmänä ja sen tavoitteena on kerätä tietoa, informaatiota (Hirsjärvi & Hurme 2014, 42). Tutkimushaastatteluissa kerättiin tietoa nuorten käsityksistä ja ajatuksista kuntoutukseen ja siinä käytettyihin käsitteisiin liittyen. Haastattelussa haastateltavalla on mahdollisuus tuoda avoimesti esiin mielipiteensä, omat ajatuksensa, vaikkakin hän voikin vastauksessaan myötäillä yleisiä käsityksiä ja luoda tarkoituksella haastattelijalle positiivisen mielikuvan itsestään (Hirsjärvi ym. 2015, 205–206). Pelkällä kyselylomakkeella, postissa tai sähköisesti lähetetyllä, kerätty aineisto voi jäädä vähäiseksi, jos vastaajat eivät tiedä tai ymmärrä aihealuetta; eivät suhtaudu vastaamiseen vakavasti tai vastaa ollenkaan kysymyksiin (mts. 195–196). Haastattelussa haastateltava ja tutkija ovat vuorovaikutuksessa keskenään (mts. 204); haastateltavalla on kuuliija, joka odottaa vastausta kysymykseensä. Vuorovaikutustilanteessa nuorella on mahdollisuus vastailta laveammin ja vapautuneemmin kysymyksiin, jos lomakkeen täyttäminen on hänelle vaikeaa (Hirsjärvi & Hurme 2014, 36).

Haastatteluiden valmisteluun ja tekemiseen vaikutti tutkimuksen kohderyhmän ikävaihe, nuoruus. Kvalitatiivisen tutkimuksen haastattelu voi tapahtua lomake-, teema- tai avoimena haastatteluna (Hirsjärvi ym. 2015, 208–209). Tämä tutkimus tehtiin lomakehaastatteluna. Strukturoidussa eli lomakehaastattelussa kysymysten määrä ja muoto ovat kaikille samat (mts. 208). Varsinainen haastattelu etenee kysymyslomakkeen kysymysten järjestyksen mukaisesti (mts. 208), joka selkeyttää haastattelun tekemistä. Kysymysten laadinnassa otettiin huomioon vastaajien ikä; selkeät, spesifit kysymykset on helpompi ymmärtää ja vastata kuin laajat kysymykset (mts. 202–203). Nuoret voivat verrata haastattelua opettajien tai viranomaisten tekemiin haastatteluihin ja puolustautua mikäli heillä on niistä negatiivisia kokemuksia, joten kysymyssanojen muodoilla ja valinnoilla on merkitystä (Kallinen, Pirskanen & Rautio 2015, 94). Tarkentavilla ja jatkokysymyksillä saadaan lisätietoa ja varmistetaan asioiden oikeinymmärrys esimerkiksi haastateltavan käyttämien sanavalintojen täsmentämisessä (Hirsjärvi ym. 2015, 199; Hirsjärvi & Hurme 2014, 53).

Haastattelulomakkeen kysymykset voivat olla joko avoimia, monivalintakysymyksiä tai asteikkoihin perustuvia väittämiä (Hirsjärvi ym. 2015, 198–201). Tutkimuksessa käytettiin sekä monivalinta- että avoimia kysymyksiä. Monivalintakysymyksillä selvitettiin perustiedot: vastaajan ikä ja sukupuoli, jotka esitettiin haastattelun alussa (mts. 203). Haastattelun aloitus ja alun helpot kysymykset helpottavat haastavimpiin kysymykseen siirtymistä. Ikäkysymyksellä haluttiin varmentaa ennen varsinaista haastattelua, että vastaaja kuuluu kohderyhmään. Sukupuolikysymyksissä vaihtoehtoilta: nainen, mies tai muu, haluttiin arvostaa ja kunnioittaa nuorta jo aikuisena, itsenäisenä vastaajana ja rohkaista siten tuomaan julki omat mielipiteensä. Samalla haluttiin huomioida muun sukupuolisuus; yhtenä tärkeänä osana murrosikään kuuluu seksuaalisuuden kehittyminen (Kiviranta ym. 2016, 132). Muut haastattelukysymykset olivat avoimia. Nuoren ajattelu on kehittynyt lapsuusiästä; hän pystyy abstraktiin ajatteluun ja vastaamaan kriittisestikin (Aalberg 2016, 38). Avointen kysymysten avulla voidaan saada selville vastaajien käsitys aiheesta, kun haastateltava voi vastata kysymykseen omin sanoin (Hirsjärvi ym. 2015, 201). Haastateltava joutuu tällöin pohtimaan vastauksiaan hieman enemmän kuin valmiita vastausvaihtoehtoja rastittamalla, ”rasti ruutuun” -periaatteella (mts. 201).

Haastattelutapahtumassa haastattelijan täytyy kiinnittää huomiota tulosten luotettavuuteen ja eettisyyteen vaikuttaviin seikkoihin. Haastattelijan tulee säilyttää oma roolinsa luotettavuuden ja eettisyyden takaamiseksi, ettei hän ala myötäillä, esittää, itse nuorta (Kallinen ym. 2015, 93). Jottei haastattelija ala ohjailla haastateltavaa vastaamaan tietyllä tavalla, hänen ei tule ottaa kantaa vastauksiin vaan toimia puolueettomasti ja luottamullisesti (Hirsjärvi & Hurme 2014, 97–98, 109–110). Haastattelijan tulee luoda haastattelutilanteeseen turvallinen tunnelma, joka rohkaisee haastateltavaa tuomaan esille omia ajatuksiaan ja mielipiteitään (mts. 96). Nuorelle kannattaa korostaa ennen haastattelua, ettei kysymykseen ole oikeita tai väriä vastauksia, jotta tämä rohkaistuisi kertomaan oman mielipiteensä (Kallinen ym. 2015, 94). Haastattelija toimii kuuntelijana antaen haastateltavalle mahdollisuuden vastata tämän omien

henkilökohtaisten kokemusten perusteella ja mahdollistaa haastateltavan oman äänen tuominen kuuluviin, jolloin haastateltavan käsitys, tulkinta ja merkitys, eri asioista tulee esiin (Hirsjärvi & Hurme 2014, 48–49; Hirsjärvi ym. 2015, 205).

Haastattelija toimii tutkijan roolissa tiedonkerääjänä ja valvoo haastattelun kulkua, että keskustelu pysyy käsiteltävässä asiassa ja ylläpitää haastateltavan motivaatiota (Hirsjärvi & Hurme 2014, 98). Haastattelija rytmittää haastattelua tauoilla, jotka antavat haastateltavalle aikaa miettiä vastauksiaan ennen vastaamistaan ja rauhoittavat haastattelutilannetta (mts. 121–123). Haastateltavan motivaation herättämiseen ja kiinnostuksen ylläpitämiseen voidaan reagoida haastateltavan puheeseen äännähtelemällä (esimerkiksi hmm, öö), jolla voidaan tukea haastateltavaa kertomaan lisää sekä vähentämään haastateltavan jännittyneisyyttä (mts. 116–118). Haastattelussa kielen ja vuorovaikutuksen merkitys on keskeinen, haastatteluissa käytetyn kielen, tulee olla haastateltavan ikään sopivia ja vuorovaikutustilanteen sekä ympäristön täytyy mahdollistaa vapaan keskustelun (mts. 48–53).

Tutkimuksessa selvitettävät käsitteet valikoituivat kohderyhmän nuorille suunnattujen palveluiden muodoista, yleiskäsitteistä, ei kurssien nimistä, joilla niitä markkinoidaan. Ideana oli, että termit ovat niitä, jotka ovat käytössä esimerkiksi Kelalta saadussa kuntoutuspäätöksessä, tai niitä käytetään kuntoutukseen tai siitä puhuttaessa. Käsitteet kerättiin Kelan nuorten palveluiden tarjonnasta käyttäen Kelan www-sivuja (Kuntoutusta kaiken ikäisille 2017) ja Kelan terminologista sanastoa (2017), ja Kuntoutuksen uudistamiskomitean (2017) lausuntoa, josta poimittiin nuorten kuntoutukseen yhdistettyjä termejä. Yläkäsitteenä oli kuntoutus.

Tarkoituksenmukaista oli haastattelun aluksi selvittää peruskäsitteiden kautta mitä nuori käsittää sanalla kuntoutus, kenelle/mille ikäryhmälle se on hänen mielestään tarkoitettu ja mikä on kuntoutujan rooli. Tutkimuksessa haluttiin lisäksi kartoittaa

nuorten käsityksiä kuntoutukseen liittyvästä työ- ja toimintakyvystä (Työ- ja toimintakyky 2017) ja kuntoutusprosessia varten tehtävästä kuntoutussuunnitelmasta (Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017, 35).

Kuntoutuja voi yöpyä kuntoutuslaitoksessa lyhyempiä tai pidempiä aikoja, tai hän voi käydä päivittäin/viikoittain/kuukausittain kuntoutuksessa esimerkiksi kuntoutuksen palveluntuottajalla. Tutkimuksessa haluttiin selvittää mitä nuori ymmärtää avo- ja laitoksentoutuksella (avomuotoinen, ei majoitusta ja laitoksessa tapahtuva; majoitus) (Kelan terminologinen sanasto 2017, 189–190).

Kuntoutukseen liittyy neljä osa-aluetta, joista kysyttiin ammatillinen, lääkinnällinen ja sosiaalinen. Kasvatuksellinen jätettiin kysymättä, koska katsottiin, että kasvatuksellinen-sanan käyttö kuntoutuksen yhteydessä ei ole niin yleistä kuin edellä mainittujen. Käsitteiden määritelmät: ammatillinen; työkyvyttömyyden uhka/työ- ja ansiokyvyn olennainen heikentyminen, (Kelan terminologinen sanasto 2017, 187), lääkinnällinen; fyysinen toimintakyky (Kelan terminologinen sanasto 2017, 188) ja sosiaalinen kuntoutus; sosiaalinen toimintakyky ja vuorovaikutus (Kuntoutus n.d.).

Eri tahot järjestävät nuorille tarkoitettuja eri muotoisia kuntoutuspalveluita, joista kiinnostuksen kohteena olivat: kuntoutuspsykoterapia; mielenterveydenhäiriö (Kelan terminologinen sanasto 2017, 197), nuorten kuntoutuskurssi; ryhmämuotoinen kuntoutus (Kelan terminologinen sanasto 2017, 200), työpaja; työpajalla tapahtuva kuntoutus/kuntouttava työtoiminta (Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017, 20), valmennuskurssi (NEET-nuoret n.d.; Opiskeluvalmennus-projekti 2016–2020 n.d.) ja sopeutumisvalmennus (sopeutuminen sairauteen tai vammaan) (Kelan terminologinen sanasto 2017, 197).

Edellä mainittujen termien lisäksi selvitettiin ohjaustahojen ymmärryksen parantamiseksi nuorten käsitystä siitä ketkä tai mitkä tahot ohjaavat heidän mielestään kun-

toutukseen, ja mitä nuoret toivovat ohjaukselta; kuka/ketkä ohjaavat ja miten ohjataan. Haastatteluiden tavoitteena oli selvittää nuorten toiveita ja viestejä myös kuntoutuksen järjestäjille näiden toiminnan kehittämisen avuksi, ja onko jotain muuta mitä nuori haluaisi vielä kertoa/kysyä kuntoutukseen liittyen.

4.1 Aineiston keruu

Tutkimuksen kohderyhmään kuuluvat haastateltavat rekrytoitiin koulujen ja oppilaitosten ryhmistä, koska heidät oli tarvittaessa mahdollista tavoittaa myöhemmin ryhmien yhteyshenkilöiden kautta. Aineiston keruu toteutettiin maaliskuun 2019 aikana haastattelemalla kohderyhmään kuuluvia nuoria yksilöhaastatteluna strukturoidun kysymyslomakkeen (Liite 1) avulla. Aineistoa kerättiin neljänä haastattelupäivänä, joista kolmessa oli kaksi haastateltavaa ja yhdessä kolme. Haastattelut kestivät keskimäärin 13.37 minuuttia. Pisin haastattelu kesti 23.47 ja lyhin 8.52 minuuttia.

Kriteerinä tutkimukseen osallistumiselle oli 15-18 vuoden ikä. Tutkimuksessa selvitettiin haastateltavien taustasta ainoastaan ikä ja sukupuoli. Ikää kysymällä pystyttiin varmistamaan, että tämä kuuluu kohderyhmään. Sukupuolikysymyksen (mies, nainen, muu) avulla voitiin analysointivaiheessa selvittää eroavatko eri sukupuolta olevien vastaukset toisistaan. Tutkimuksessa haastateltavan muuta taustaa ei katsottu tässä kohtaa merkitykselliseksi selvittää. Tutkija tiesi ennalta missä haastateltava opiskelee, koska kohderyhmä oli pieni.

Tavoitteena oli saada tutkimukseen 5–8 osallistujaa. Tutkimukseen osallistui 9 nuorta: 4 miestä ja 5 naista. Haastateltavista viisi (5) oli 16-vuotiaita ja kaksi (2) 17-vuotiaita. Saadusta aineistosta käytettiin 8 nuoren vastauksia, koska yhden haastateltavan kirjallinen lupalomake jäi saamatta, vaikkakin suullinen lupa oli saatu. 15- ja 18-vuotiaita nuoria ei saatu tutkimukseen. Koska nuori voi saman ikäisenä olla eri tasolla kehitysasteeltaan ja kokemuksiltaan, ei nähty tarpeelliseksi etsiä lupautuneiden

lisäksi 15- ja/tai 18-vuotiaita haastateltavia vaan katsottiin, että 16–17-vuotiaiden haastattelut antavat melko hyvin yleistä tietoa nuorten käsityksistä.

Haastatteluihin osallistui sekä lisäopetuksen oppilaita, että Valma-koulutuksen opiskelijoita. Suurin osa haastateltavista oli lisäopetuksen oppilaita, joten näkökulmaan eri statuksella opiskelevien nuorten käsityksistä ei saatu. Haastateltavat olivat sukupuoleltaan sekä naisia että miehiä, joten näkökulmaa eri sukupuolta olevien käsityksiin saatiin melko hyvin.

Haastatteluympäristö voi vaikuttaa haastattelun etenemiseen, joten on tärkeää, että haastateltava voi itse vaikuttaa haastattelupaikan valintaan (Hirsjärvi & Hurme 2014, 132). Käytännön syistä opettajat sopivat haastatteluiden ajankohdat ja paikat yhdessä tutkijan kanssa siten, että ne sopivat parhaiten nuorten työjärjestyksien aikatauluihin eivätkä vieneet siten kovin paljoa nuorten vapaa-aikaa. Haastattelija ei ollut yhteydessä haastateltaviin ennen haastatteluita. Haastattelut pystyttiin järjestämään oppilaitoksen tiloissa koulupäivinä ennen tuntien alkua ja sen jälkeen, jolloin haastateltavien kanssa ei tarvinnut sopia erikseen haastattelupaikkoja muualle. Nuorille ei tullut ylimääräisiä matkoja, kun haastattelija tuli heidän luokseen. Haastattelupaikan tulee olla sellainen, jossa haastattelu voidaan tehdä häiriöttä esimerkiksi ovelinen huone ja siellä tulee olla haastattelun tekemiseen soveltuvaa irtaimistoa, pöytä ja tuolit (mts. 127). Haastattelupaikkoina toimivat nuorille tutut tilat: luokahuone, opettajien huone, erillinen neuvottelutila ja kuraattorin huone, jotka sijaittivat samassa rakennuksessa missä nuori muutenkin liikkui koulupäivän aikana. Tämä ehkä osittain madalsi kynnystä haastatteluun osallistumiselle. Kyseiset tilat olivat myös haastattelijalle tuttuja; hän pystyi etukäteen suunnittelemaan ja järjestämään haastattelutilan haastattelua tukevaksi.

Haastattelut tallennettiin haastattelijan puhelimeen, joten haastattelija pystyi keskittymään paremmin nuoren kuuntelemiseen ja vuorovaikutustilanteeseen. Nuoret

käyttävät puhelintaan päivittäin aktiivisesti kuvaamiseen ja ääniviestien lähettämiseen, joten haastattelun tallentaminen oli heille luonnollista. Jotta haastattelu sujui luontevasti, haastateltava ja haastattelija istuivat vastakkain, katsekontaktissa, tallentava puhelin oli pöydällä heidän välissään (mts. 90–93). Tallennuslaitteen käyttö helpotti haastatteluaineiston käsittelyä ja paransi vuorovaikutustilannetta, kun haastattelija ja haastateltava pystyivät rauhassa keskittymään haastatteluun ilman muistiinpanojen kirjoittamisen tuottamaa häiriötä (mts. 92–93).

Vuorovaikutustilanteessa haastattelija voi saada lisätietoa haastateltavan viretilasta ja motivaatiosta sanattomien viestien kautta kuten tämän istuma-asento, katseen välttely, vaatteiden näpräily (mts. 119–123). Samalla tavoin haastattelija pystyy omalla rentoudellaan vapauttamaan mahdollista tilanteen jännittyneisyyttä kuten nojautumalla lähemmäs haastateltavaa (mts. 119). Kaikilla nuorilla ei ollut kokemusta tutkimushaastatteluun osallistumisesta ja se näyttäytyikin osalla jännityksenä. Haastateltavat olivat tässä tutkimuksessa nuoria, joten haastattelijalla täytyy olla tilanne- ja ihmistuntemusta, että hän pystyy muokkaamaan oman toimintansa kyseiseen haastatteluun sopivaksi (mts. 96–97).

Haastattelukysymysten aiheista ja vastauksista koottiin taulukko, josta näkyy haastateltavien vastaamat kysymykset (Liite 3). Osa käsitteistä/kysymyksistä oli kaksiosaisia. Ne kysyttiin ensin erikseen ja sen jälkeen vielä yhdessä. Näitä kysymyksiä olivat kysymykset työ- ja toimintakyvystä sekä avo- ja laitoskuntoutuksesta. Kuntoutuksen osialueita koskevien kysymysten kohdalla kysyttiin mitä tarkoittavat käsitteet ammatillinen, lääkinnällinen ja sosiaalinen. Tämän jälkeen ne kysyttiin uudelleen sanaparin avulla: ammatillinen kuntoutus, lääkinnällinen kuntoutus ja sosiaalinen kuntoutus. Kuntoutuspsykoterapiaa koskevassa kysymyksessä selvitettiin tietääkö haastateltava mitä tarkoittaa psykoterapia ja mihin asiaan hän sen yhdistää.

Kysymyksellä työpajoista kysyttiin yleistä tietämystä työpajoista: mitä niissä tehdään ja millaisia työpajoja on. Valmennuskurssi -kysymyksellä haluttiin selvittää mitä nuoret ymmärtävät yleensä valmennuksella ja valmennuskurssilla. Sopeutumisvalmennuksen yhteydessä kysyttiin mitä sopeutuminen tarkoittaa ja mitä sopeutumisvalmennus on. Kysymykset nuorten sopeutumisvalmennuskurssilta jätettiin kahdelta vastaajalta kysymättä. Kyseiset haastateltavat eivät osanneet vastata mitään kysymykseen sopeutumisvalmennuksesta eikä kysyttäessä mitä tarkoittaa sopeutuminen.

Vastaajilta 1–2 ei kysytty minkä ikäisiä he ymmärtävät nuorten olevan. Kysymys lisättiin lisätiedon saamiseksi haastatteluihin 3–8, jolloin se esitettiin nuorille tarkoitetun kuntoutuskurssi -kysymyksen yhteydessä.

4.2 Aineiston analyysi

Haastattelussa saatu aineisto litteroitiin eli tallennetut haastattelut kirjoitettiin tekstimuotoon mahdollisimman tarkasti sanasta sanaan, jolloin niitä oli helpompi käsitellä manuaalisesti tai erilaisten sähköisen ohjelmien avulla (Hirsjärvi ym. 2015, 222). Litterointi tehtiin maaliskuussa 2019.

Litteroidun aineiston määrä oli 4–6 sivua/haastattelu, yhteensä 46 sivua sanasta sanaan kirjoitettuna rivivälillä 1 ja fontilla Calibri 11. Jokaisena haastattelupäivänä litterointi pyrittiin tekemään heti haastatteluiden jälkeen ja analysoimaan samalla saatuja vastauksia. Näin haastatteluiden vastauksista saatuja seikkoja/näkökulmia pystyttiin hyödyntämään seuraavissa haastatteluissa. Samalla tavalla johdonmukaisesti (sanat, lyhenteet, kirjaimet, numerot) kirjoitetun aineiston käsittely oli helppoa, jolloin pystyttiin nopeammin poimimaan yhteneväisyydet tekstin sisältä tekstinkäsittelyohjelman avulla (Hirsjärvi & Hurme 2014, 138–139). Litteroinnissa käytettiin kirjainta **V** tarkoittamaan vastaajaa ja **H** haastattelijaa.

Litteroinnin jälkeen aineisto järjestettiin ensin vastaajien mukaan kysymyksittäin/vastauksittain word-ohjelman taulukkoon, jonka jälkeen taulukon vastauksista poimittiin yhteneväisyydet, samaa tarkoittavat asiat/käsitteet. Tarvittaessa asiasanat yhdistettiin: samaa tarkoittavat (esim. psyykkinen–henkinen), samaan aihealueen kuuluvat (esim. mielenterveys, mieli) tai sanan perusmuodon kautta (esim. psykologia, psykologilla > psykologi), mikäli katsottiin, että vastaaja oli tarkoittanut kyseistä asiaa/termiä. Taulukointi tehtiin helpottamaan aineiston koodausta ja sitä kautta aineiston tarkastelua vastaajien välillä yksittäisen aihealueen sisällä ja koko aineistosta.

Tutkimuksen teossa tavoitteena oli kerätyn aineiston analysoinnin ja tulkinnan kautta johtopäätösten tekeminen (Hirsjärvi ym. 2015, 221). Aineiston keruun aikana ja jälkeen lopullista analysointivaihetta varmistettiin aineiston käytettävyys varsinaisten tulkintojen ja päätelmien tekemiseen (mts. 221). Ennen analysointia yhdeltä haastateltavalta saatu aineisto oli hylätty tutkimuksen kirjallisen osallistumisluvan puuttumisen takia. Tarkistuksessa selvitettiin puutteellisten tietojen perusteella hylättävä materiaali ja voiko käyttää vain osaa haastateltavilta saadusta materiaalista sekä tarvittiinko haastateltavilta vastausten täydentämistä (mts. 221–222). Haastatteluissa saadusta aineistosta jätettiin pois asiat, jotka eivät tuoneet analysoitaessa lisämerkitystä kumpaankaan tutkimuskysymykseen. Haastatteluprosessin kuluessa katsottiin aiheelliseksi selvittää minkä ikäisinä haastatellut käsittävät nuoren. Kysymyksen avulla katsottiin saatavan lisätietoa toiseen tutkimuskysymykseen: miten kerrotaan nuorelle kuntoutuksesta. Ohjauksessa ja markkinoinnissa nuori, nuoren ikä, nostetaan esille esimerkiksi puhuttaessa nuorten kurseista. Kyseinen kysymys kysyttiin yli puolelta haastateltavista, jonka katsottiin riittävän tarpeellisen tiedon saamiseen.

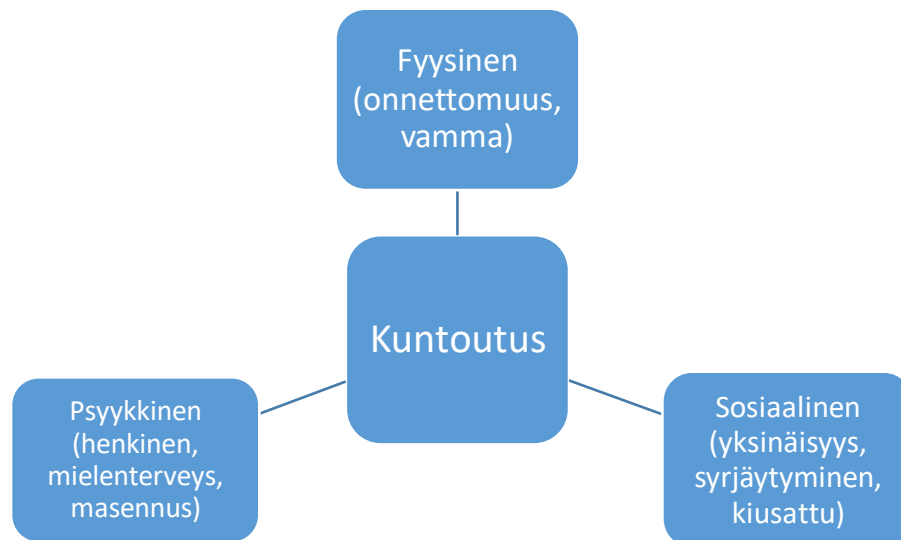
Analyysivaihe oli tutkimusta tehtäessä sen intensiivisin prosessi, jossa täytyi löytää vastauksia tutkimuskysymyksiin: mitä kuntoutus on nuoren mielestä ja miten nuorelle kerrotaan kuntoutuksesta (Hirsjärvi ym. 2015, 255). Haastavinta sen tekemisessä oli löytää ensin sopivin menetelmä useista eri vaihtoehdoista ja haastavuutta lisäsi, ettei analyysin tekemiseen ole tarkkoja määräyksiä (mts. 224). Käytännössä

analysointi alkoi jo aineiston keruuvaiheessa, mutta analyysin tekoa päästiin jatkaamaan vasta kolmisen viikkoa aineiston keräämisen jälkeen. Suotavaa olisi ollut, että analyysia olisi päästy jatkamaan heti haastatteluiden loputtua intensiteetin säilyttämiseksi (mts. 224).

Laadullista aineistoa Hirsjärven ja muiden (2015, 224) mukaan voidaan käsitellä usein eri menetelmin; esimerkiksi tyyppittelynä, teemoitteluna ja sisällön erittelynä. Tuomi ja Sarajärvi (2011, 106) määrittävät sisällön erittelyn määrälliseksi eli kvantitatiiviseksi ja sisällönanalyysin kvalitatiiviseksi, sanallisesti tehtäväksi, analysointitavaksi. Laadullista tutkimusta analysoitaessa voidaan käyttää tarvittaessa myös tilastollista, mitattavaa, menetelmää selittämään saatuja tuloksia (Hirsjärvi ym. 2015, 224). Tutkimuksessa vastaajien sukupuoli, haastatteluiden pituudet ja useimmin esiintyvät asiasanat järjestettiin tilastoimalla ne taulukoihin, jotta vertailun tekeminen vastaajien välillä olisi tarvittaessa helpompaa. Vastauksia analysoitaessa todettiin, että tilastollinen vertailu ei tuo lisäarvoa varsinaiseen tutkimustulokseen, koska vastausten laajuus ja otoksen määrä oli pieni.

Tämän tutkimuksen analyysimenetelmänä oli aineistolähtöinen sisällönanalyysi, jossa pohjana käytettiin haastatteluista litteroitua tekstiä (Tuomi & Sarajärvi 2011, 103). Hirsjärven ja muiden (2015, 166) mukaan sisällönanalyysissä mielenkiinnon kohteena on kieli, joka syntyy kommunikaatiosta.

Haastattelemalla kerätty aineisto oli suuri, kaikkea ei analysoitu (Hirsjärvi ym. 2015, 225). Litteroidusta tekstistä poimittiin ja yhdistettiin tärkeimmät asiasanat kysymyksittäin (esimerkkinä kuvio 2: mitä kuntoutus on).

Kuvio 2 Mitä kuntoutus on -kysymyksestä poimitus sanat

Aineistosta etsittiin tutkimuskysymyksiin liittyvät ilmaukset, pelkistettiin ne ja jaettiin loppuksi alaluokkiin (Tuomi & Sarajärvi 2011, 110–111).

5 Tulokset

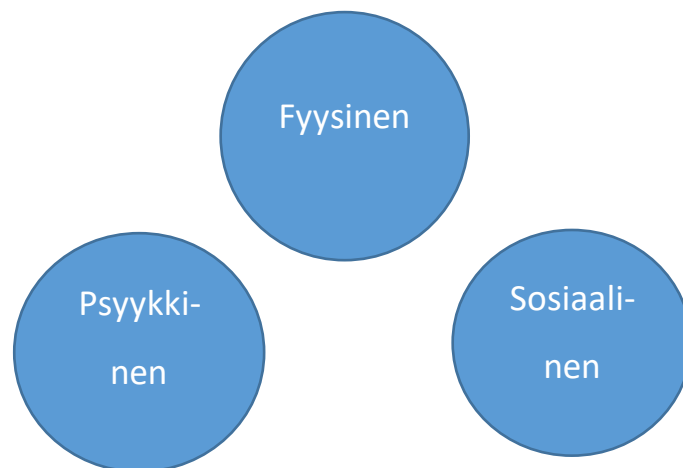
Tämän raportin kappaleessa 2.3 esitettyjen eri tahojen tekemien määritelmien mukaan kuntoutuksessa pääosassa on ihminen. Ihminen nähdään kuntoutuksessa kokonaisvaltaisesti, fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten ominaisuuksiensa kautta. Määritelmässä kuntoutus kohdentuu sairaisiin, vammaisiin ja vajaakuntoisiin. Kuntoutuksen tavoitteena on parantaa ja helpottaa ihmisen toimimista ja osallistumista tämän omassa elinpiirissä, koulussa, työssä ja yhteiskunnassa yleensä. Ihminen nähdään yhteiskunnan jäsenenä, osallistuvana, tasa-arvoisena toimijana. Kuntoutumisessa pääosassa on kuntoutuja, ihminen itse ja hänen lähipiirinsä. Kuntoutujan tehtävänä on edistää kuntoutumistaan omalla toiminnallaan lähipiirin avustuksella. Kuntoutujaa kuntoutumisprosessissa tukevat asiantuntijatahot ja palvelujärjestelmä.

Tutkimuksen tuloksissa kerrotaan mitä nuoret peruskoulunsa päättäneet alle 18-vuotiaat käsittävät kuntoutuksella; mitkä asiat nuoret liittävät kuntoutukseen kuuluviksi ja miten he toivovat, että heille kerrotaan kuntoutuksesta. Tuloksissa esitetään myös haastatteluvastauksien perusteella saadun käsityksen mukaan tehty vastaajien (nuorten) jaottelu kolmeen ryhmään.

5.1 Nuorten käsitys kuntoutuksen osa-alueista ja syistä kuntoutustarpeeseen

Tutkimustulosten mukaan nuoret liittivät kuntoutuksen ihmisen fyysiseen, psyykkiseen tai sosiaaliseen hyvinvointiin. Nuoret tarkastelivat eri osa-alueiden ”ongelmia”, kuntoutuksen syitä erikseen irrallisina (kuvio 3). Haastatteluissa ei käynyt ilmi syiden keskinäiset syy-seuraussuhteet.

”Mulle tulee mieleen niin kuin henkinen ja fyysinen kuntoutus.” (vastaaja 5)

Kuvio 3 Kuntoutuksen osa-alueiden ”ongelmien” irrallisuus toisistaan

Fyysiset vammat, esimerkiksi onnettomuudessa syntyneet, olivat vastaajien mielestä yksittäisiä kuntoutustarpeen syitä.

”hmm no mulla ehkä ensimmäisenä tulee just joku vaikka jos joku on ollut vaikka auto-onnettomuudessa ja sit joku jalka on mennyt poikki tai jotain tollasta että sitä aletaan kuntouttaa...” (vastaaja 6)

”...että jos on vaikka joku jalka tai mikä tahansa mennyt niin ku huonoksi ja sitä yritetään kuntouttaa et se menis niin ku et pystyis taas vaikka käveleen...” (vastaaja 7)

Psyykkisen hyvinvoinnin osalta nuoret nostivat esiin mielenterveysongelmat, kriisit.

” no varmaan just jotain mielenterveysjuttuja...” (vastaaja 5)

”...niin kuntoutus voi tarkoittaa eri asioita voi olla jos on vaikka öö masentunut tai mikä tahansa iso kriisi tapahtunut elämässä ja sä et pääse siitä yli niin sitten niin ku sä tarviit siihen kuntoutusta että sä niin ku oisit taas oma ittes ja ilonen...” (vastaaja 7)

Sosiaalinen tilanne: työttömyys, koulunkäynnin vaikeudet, yleinen syrjäytyneisyys ja yksinäisyys sekä päihdeongelmat katsottiin kuntoutuksen liittyväksi. Kuntoutuksen avulla ihminen voisi työllistyä, kyetä opiskelemaan, löytää kavereita ja palata ihmisten pariin sekä kuntoutua päihteistä.

”...jos ei oo työtä ja on työtön niin koetetaan saada sitä opiskelua ja niin työpaikka... no varmaan johki niin kuin päihteisiin ja äää...koulunkäyntiin” (vastaaja 8)

”...niin must tuntuu se on sillee et sais sen ihmisen niin ku taas jos se on tosi yksinäinen tai niin ku syrjäytynyt niin että sais sen takas niin ku ihmisten pariin ja sais uusia kavereita...” (vastaaja 7)

”...tai tälleen tai sit vaikka joku huumeiden kuntoutus et pääsis niistä eroon...” (vastaaja 6)

”...tai kuntoutusta vaikka alkoholista.” (vastaaja 2)

5.2 Nuorten käsitys: kuka on kuntoutuja

Nuorten mielestä ihmiset ovat tasa-arvoisessa asemassa ikään katsomatta, kuntoutus kuuluu kaikille. Vaikkakin yksi haastateltavista pohti vuorovaikutuksen, kommunikoinnin, merkitystä kuntoutuksen onnistumiselle.

”...ää eiks oo aika niin ku kaikille mun mielestä silleen et myös nuorille ja vanhoille ihmisille...” (vastaaja 6)

”...se on niin kuin siitä jostain eskarilaisesta sinne aika niin ku siihen semivanhaan mut kumminkin silleen et se ihminen pystyy niin ku kommunikoimaan...” (vastaaja 7)

Osa vastaajista näki kuntoutuksen kuntoutujan omana toimintana. Kuntoutuja on itsenäinen toimija, subjekti. Vastauksissa esiintyi avun antaminen: ulkopuolinen hoitava taho, ammattilainen kuntoutuksen antajana ja kuntoutuja vastaanottavana. Kuntoutuja on kuntoutettavana, objekti.

”...vaan yrittää kuntoutua ja antaa niitten ammatti-ihmisten auttaa sua kuntoutumisessa” (vastaaja 2)

*”...yrittää kuntoutua...en tiää ehkä se on semmoista että sitä **kuntoutetaan** niinku siihen työhön” (vastaaja 1)*

”...niin kuin et vois olla vaikka itsenäisesti kuntouttaa...” (vastaaja 7)

*”...niin kuin niitä **kuntoutetaan...**” (vastaaja 3)*

”...saa sitä hoitoa...” (vastaaja 6)

5.3 Nuorten mielestä kuntoutuksen tavoite ja vaikutus

Nuorten mielestä kuntoutuksen tavoitteena on kuntoutujan toipuminen ja parantuminen sairaudesta, vammasta, päihde- ja/tai mielenterveysongelmasta sekä kriisistä. Kuntoutuksen avulla tavoitellaan ”normaalia” elämää. Haastattelujen perusteella kuntoutus vaikuttaa yksilöön, kuntoutujaan. Kuntoutujan kuntoutumisen vaikutusta lähipiiriin, ympäristöön ja/tai yhteiskuntaan ei tullut suoraan esiin yhdessäkään vastauksessa.

”...no emmä tiiä laitetaan ihmisiä kuntoon jos on elämässä jotain huonosti tai sit koetaan parantaa sitä” (vastaaja 8)

”...päästä normaaliin elämään” (vastaaja 1)

”...et pystyy niin ku tekeen asioita normaalisti...” (vastaaja 7)

”...vois tulla takas kuntoon...ja sitte parantuu toivottavasti...” (vastaaja 6)

Sosiaalisen näkökulmasta yhdessä oleminen: yhdessä tekeminen, sosiaalisiin tilanteisiin/ryhmiin osallistuminen, katsottiin merkitykselliseksi kuntoutumiselle, kun tavoitteena oli syrjäytymisen ehkäisy ja ystävien saaminen. Samoin työllistyminen ja/tai opiskelun aloittaminen nähtiin muutamassa vastauksessa kuntoutuksen tavoitteeksi.

”...vaan vaikka niin kuin käydään yhdessä vaikka just jossain...noo emmää tiä no että niin ku pystyy tuleen toimeen toisten kanssa pystyy puhuun niille...” (vastaaja 7)

”...varmaan jotain tapaamisia tai jossain ryhmissä...” (vastaaja 2)

*”...jos ei oo työtä ja on työtön niin koetetaan saada sitä opiskelua ja niin työpaikka...”
(vastaaja 8)*

5.4 Nuorten toiveet ja odotukset: Miten nuorelle kerrotaan kuntoutuksesta?

Nuorten vastauksista heijastui iän tuoma herkkyyks, epävarmuus, aikuisen ja luotettavan turvallisen ihmisen kaipuu, mutta myös itsevarmuus. Osa halusi tietää kuntoutuksesta ja sen sisällöstä tarkemmin sekä toivoi, että kertojana olisi luotettava henkilö.

”...että no just että joku luotettava henkilö niin ku kertoo siitä niin ku laajasti...” (vastaaja 8)

”...no se kuntoutuksen rakenne ja sitten vähän sitä niin ku kauan se kestää ja mitä siihen periaatteessa just sisältyy ja se kesto ehkä ne on ne...” (vastaaja 5)

”...mitä se tarkoittaa ylipäätään ja mitä se pitää sisällään...” (vastaaja 1)

”...mitä siihen kuuluu ja niin ku että miten sitten niin ku hommat hoituu ja miten mä voin niin kuin ite myös vaikuttaa siihen että mitä me sitten tehään ja mistä me niin ku puhutaan niin mä haluaisin et mulle kerrottaisi ihan niin ku sillee suoraan että miksi just niin ku mä tarvisin ehkä sitä (kuntoutusta)...” (vastaaja 7)

Osalle ei ollut väliä kuka kertoo

kuka kertoo: ”...no ei sillä oo mulle sillain ois väliä...” (vastaaja 8)

”...no ei ei mun mielestä...” (vastaaja 6)

ja muutama toivoi, että oma perheenjäsen kertoisi kuntoutuksesta.

”...ehkä äiti...” (vastaaja 3)

”...vanhemmat tai isäni” (vastaaja 4)

Millä tavoin kerrotaan:

”...niin ku lause varmaan joku tsemppaava...” (vastaaja 5)

”sillain positiivisella asenteella” (vastaaja 1)

5.5 Haastateltavien ryhmittely haastatteluihin perustuen

Haastateltavien antamien vastausten sisältöjen, laajuuden ja pituuden perusteella haastatellut nuoret voi jakaa kolmeen erilaiseen ryhmään. Samalla voidaan ajatella, että ryhmien nuorten tietämykseen vaikuttaa kuinka laajasti he tarkastelevat omaa ympäristöään suhteessa yhteiskuntaan ja koko maailmaan. Nämä seikat tulisi ottaa huomioon nuoria kuntoutukseen ohjatessa.

Ensimmäiseen ryhmää kuuluvat tarvitsevat nuoret, joiden tietämys kuntoutuksesta on varsin kapea-alainen. Tietämys perustuu mahdollisesti vanhemmilta, lähipiiriltä, kavereilta, opettajilta tai muilta asiantuntijoilta saatuun tietoon. He eivät välttämättä osaa tarkastella kuntoutusta oman toiminnan näkökulmasta vaan liittävät sen ulkoa tulevaan ohjaukseen, auktoriteetti. Välttämättä he eivät osaa ajatella kuntoutusta tavoitteellisena toimintana.

Toisessa ryhmässä ovat ns. normaalinuoret, joiden tietämys pohjautune vahvemmin omiin ajatuksiin samalla tavalla ympäristöltä saatuihin tietoihin kuin ensimmäisen ryhmän nuorilla. Ns. normaalinuoret ovat toimijoina kuntoutuksen ammattilaiset tu-kiessa ja tsemptessa heitä. Kuntoutuksen tavoitteena heillä on henkilökohtainen kuntoutuminen.

Kolmantena ryhmänä ovat ns. yhteiskunnallisesti valveutuneet nuoret, joiden käsitys kuntoutuksesta pohjautuu omaan ajatteluun ja ympäristöstä saatuihin tietoihin ku-ten muissakin ryhmissä. Näiden lisäksi yhteiskunnallisesti valveutuneet lisäävät omaa tietämystään lukiessaan aiheesta ja seurattessaan ajankohtaista uutisointia. Saatujen tietojen valossa he tarkastelevat kuntoutuksen merkitystä ja vaikuttavuutta kuntou-tujan oman toiminnan kautta ja toimijana yhteiskunnassa. Pääosassa kuntoutuksessa toimijana heidän mielestään on henkilö itse tuen antajien ollessa selvästi taka-alalla.

6 Pohdinta

Kuntoutus voi olla sanana vieras aikuiselle, saati sitten nuorelle. Kuntoutus-sanan pe-rusmuoto kunto kielitoimiston määritelmän mukaan liittyy fyysiseen tai henkiseen kelpoisuuteen, valmiuteen ja kyvykkyyteen; ihmisen ruumiilliseen ja henkiseen tilaan (Kielitoimiston sanakirja 2018). Kuntouttaa -sanana Kielitoimisto (2018) liittyy vam-maisten ja vajaakuntoisten fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kunnon parantamiseen. Kuntoutus-sanaa kielitoimistossa ei ole määritelty. Kuntoutus-sanaa ei kannattane kuitenkaan muuttaa vaan lisätä tietoisuutta sen merkityksestä. Sanana se esiintyy palveluista kerrottaessa ja niitä tarjottaessa sekä puheessa että mainonnassa ja me-diakeskusteluissa.

6.1 Tutkimuksen tulosten tarkastelu

Tutkimuksen tulokset ovat hyvin samankaltaisia kuin Kelan vuonna 2015 tekemässä tutkimuksessa, jonka mukaan nuorten tietoisuus kuntoutuksesta on vähäistä. Kyseisen tutkimuksen teosta on sen verran vähän aikaa, että tietoisuus ei liene merkittävästi lisääntynyt. Kuntoutus ei välttämättä kosketa läheisesti kaikkia ja tietämys ei välttämättä välity uusille sukupolville, kuntoutuskeskustelua kannattaa pitää yllä ja lisätä tietoa kuntoutuksen mahdollisuuksista ja palveluista.

Kelan tilastojen mukaan nuoret käyttävät paljon mielenterveyskuntoutuspalveluita. Kivirannan ja muiden (2016, 131) mukaan nuoruusiässä mielenterveysongelmien riski kasvaa. Mielenterveysasiat esiintyivät usean haastateltavan vastauksissa kuntoutuksesta puhuttaessa, se on yhtenä aiheena nuorten kuntoutuspalveluita kehitettäessä ja tutkittaessa. Fyysinen ja sosiaalinen kuntoutus tuli esiin haastatteluissa, mutta niiden osuus ei ole niin merkittävä kuntoutuspalveluiden kehittämistä keskusteltaessa kuin mielenterveysasioiden.

Nuorten kokemuksia erilaisista palveluista on tutkittu, tuloksia on selvitetty Nuorten elinolot 2018 -kirjassa. Palveluiden tarjoajana Kela tutkii ja kehittää aktiivisesti omia palveluitaan. Haastatteluista ei tullut esiin nuorten omia kokemuksia palveluista ja sitä ei suoraan kysytykään, joten tämän tutkimuksen tuloksia ei voida verrata suoraan nuorten palvelukokemuksista tehtyjen tutkimusten tuloksiin. Haastatellut nuoret toivoivat palveluilta: kohtaamisen, turvallisuuden ja luottamuksen kokemista sekä mielipiteidensä huomioimista.

Etuusasia ei kuulunut käsiteltäviin käsitteisiin, koska haluttiin selvittää yleistä tietoa nuorten käsityksistä kuntoutuksesta. Mielenkiintoista oli huomata, että ainoastaan yksi haastatelluista nosti kuntoutustuen esiin vastauksessaan. Joko asiaa ei tiedetty tai, kun se ei tullut esiin haastattelun aiheissa, nuoret eivät osanneet yhdistää sitä

kuntoutukseen kuuluvaksi. Kuntoutusrahaa nuoret ovat kuitenkin saaneet jo vuodesta 2014 silloisen lakimuutoksen myötä, mikäli heidän opiskelukyöksä on heikentynyt tai nuoren kokonaistilanne on sitä vaatinut ja tämän vuoden 2019 alusta sitä on myönnetty myös ammatillisessa kuntoutuksessa oleville nuorille. Näin ollen asia olisi voinut tulla joltain kautta nuorten tietoisuuteen, mikäli siitä olisi ollut enemmän julkista keskustelua (media) tai se olisi tullut puheeksi nuoren omassa elinympäristössä (lähipiiri, koulu).

Nuoria kuntoutukseen ohjaavilla henkilöillä ei välttämättä ole kuntoutusalan koulutusta vaikkakin heillä on tietämystä nuoren ikään ja kehitykseen liittyvistä erityispiirteistä. Onkin ensi arvoisen tärkeää, että heillä on tarkempaa tietoa yleensä kuntoutuksesta. Ohjaukseen tulevat nuoret voivat kuulua jäljempänä lueteltuihin ryhmiin, jolloin tietämystä ja osaamista tarvitaan mahdollisen tuen tarpeen selvittämiseksi ja kattavan tiedon antamiseksi. Ohjauksen merkitystä ei tule väheksyä nuorta kuntoutukseen ohjattaessa. Asiantuntevalla ja oikea-aikaisella ohjauksella nuori saadaan motivoitumaan kuntoutukseen heti ohjausvaiheessa, mikäli nuoren katsotaan olevan sen tarpeessa.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin nuorten käsityksiä kuntoutuksesta sekä toiveita ja odotuksia kuntoutuksesta kerrottaessa. Tarkoituksena oli lisätä ohjaavien ja palveluntarjoajien ymmärrystä nuorten käsityksistä. Tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat lähes saman ikäisiä, mutta heidän antamistaan vastauksista heijastui miten laaja tietämys ja käsitys heillä oli sekä kuinka paljon he olivat kuulleet kuntoutuksesta etukäteen. Haastattelujen perusteella voisikin päätellä, että nuorten käsitys kuntoutuksesta perustui suurelta osin muilta kuultuihin tietoihin, ei omakohtaiseen kokemukseen.

Nuorten käsitys kuntoutuksesta perustui lähinnä muilta kuultuihin tietoihin, ei omakohtaiseen kokemukseen. Kuntoutus on nuorten mielestä pääasiassa tiettyyn yhteen ongelmaan ja sen ratkaisuun kohdistuvaa toimintaa. Tavoitteena kuntoutuksessa on

heidän mielestään yksilön kuntoutuminen, eikä sen vaikuttavuutta nähdä kuin yksilön näkökulmasta.

Nuoret odottavat kuntoutukseen ohjaavilta luotettavuutta, asiantuntijuutta ja kannustamista, positiivisuutta. Kuntoutuksen sisällöistä he toivovat tarkempaa tietoa ja mitä kuntoutuksessa odotetaan heiltä itseltään.

6.2 Luotettavuus ja eettisyys

Hirsjärvi ym. (2015, 232–233) kirjassa käsitellään laadullisen tutkimustuloksen luotettavuutta, validiteettia. Tämän tutkimuksen tulosten validiteettia lisättiin tilastoimalla haastatteluihin käytetty aika. Kohderyhmän taustatietojen (ikä) selvittäminen lisäsi tutkimuksen luotettavuutta, sillä pystyttiin osoittamaan tutkimukseen osallistujien kuulumisen iältään kohderyhmään.

Tutkimustuloksen luotettavuutta lisäävät raportissa esitetyt tiedot aineiston keruusta ja analysoinnista (mts. 232; Tuomi & Sarajärvi 2011, 140-141). Raportissa käytetyillä autenttisilla lainauksilla haastateltujen nuorten vastauksista tuodaan esiin tutkijan päätelmien perustaa raportin lukijalle (Hirsjärvi ym. 2015, 233).

Valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunta ETENEn suosituksen mukaan sosiaali- ja terveysalan toimijoiden tulee kunnioittaa asiakkaittensa ihmisarvoa ja perusoikeuksia, lähtökohtana tulee olla asiakkaan etu. Vuorovaikutus asiakkaan kanssa tulee olla toista arvostavaa ja inhimillistä sekä asiakkaan iän, kehitystason ja voimavarat huomioivaa, laadukasta. (Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta 2011, 5–7.)

Tutkimuslupa haettiin Tampereen kaupungilta helmikuussa 2019 ja saatiin 15.2.2019. Tutkimuksesta tiedotettiin ennen luvan hakemista puhelimitse ja/tai sähköpostilla

kohderyhmien lisäopetuksen oppilaitosten rehtoreita ja Valma-koulutuksen koulutuspäällikköä sekä kohderyhmien opettajia ja ohjaajia. Luvan saamisesta informoitiin sekä rehtoreita että koulutuspäällikköä sähköpostilla sekä kyseisten ryhmien opettajia sähköpostein ja tekstiviestein. Oppilaille/opiskelijoille ja heidän huoltajilleen tiedottaminen tapahtui Helmi- tai Wilma-järjestelmän kautta sekä oppilaille/opiskelijoille ryhmien vastuopettajat kertoivat tutkimuksesta sekä lupautuneille annettiin tutkimukseen liittyvät asiakirjat (Liitteet 4, 5, 6, 7).

Saatekirjeessä (Liite 4) kerrottiin tutkimukseen osallistuvalla tarkemmin tutkimuksen aiheesta, tutkimuksen teosta ja lupa-asioista. Tiedotteessa (Liite 5) ja rekisteröidyn informoinnissa (Liite 6) kerrottiin edellä mainittujen lisäksi tarkemmin henkilötietojen suojaamisesta tutkimuksen aineistonkeruun, litteroinnin, analysoinnin, raportoinnin ja tulosten julkistamisen aikana sekä tutkimuksen jälkeen Jyväskylän ammattikorkeakoulun käytäntöjen mukaan.

Tutkimukseen osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen. Ennen tutkimukseen osallistumista pyydettiin kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta sekä nuorelta itseltään ja tarvittaessa lisäksi alaikäisen huoltajalta (Liite 7). Tutkimukseen osallistuvilta kerättiin seuraavat tiedot: ikä, sukupuoli. Haastatteluista tehdyt tallenteet ja tutkimukseen osallistujan tiedot jäävät tutkijan käyttöön tämän tutkimuksen teon ja raportoinnin ajaksi, jonka jälkeen tallenteet ja muu aineisto tuhotaan kuuden kuukauden kuluessa raportin valmistumisesta. Raportti kirjoitettiin siten, että tutkimukseen osallistuvan anonymiteetti säilyi.

6.3 Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimusaiheet

Nuorille kohdistettua kampanjointia kuntoutuksesta ja sen merkityksestä kannattaa edelleenkin jatkaa. Eräs haastatelluista sanoi viestinä järjestäville tahoille ja vastaus sopii myös muillekin kuntoutustietoa levittäville:

”...et ei ehkä kukaan (nuori) halua mainostaa semmoista asiaa niin silleen että niille annettais ymmärtää et se on ihan normaali asia ja se on vaan hyväks niille...” (vastaaja 1)

Kuntoutuksesta, sen merkityksestä ja nykypäivän kuntoutusmahdollisuuksista kannattaa tiedottaa erityisesti vanhempia ja opettajia sekä vapaa-ajan harrastuksissa nuoria ohjaavia. Lähipiirin aikuisten antama tieto ja asenteet vaikuttavat nuoren käsitykseen kuntoutuksesta. Kun asiasta puhutaan, se muuttuu normaaliksi. Esimerkiksi Suomen Mielenveysseura ylläpitää keskustelua mielen hyvinvoinnin tärkeydestä vuosittaisella kampanjonnilla (Tietoa kampanjasta Mielinauha-keräys n.d.). Tutkimusraportissa esitetyissä tilastoissa mielenveysongelmat on tiedostettu nuorten kohdalla suurimmaksi kuntoutustarpeen syyksi.

Käyttämällä monipuolisesti nuorten aktiivisessa käytössä olevia viestintäkanavia kuten sosiaalista mediaa kuntoutuspalveluiden tuottajat voivat kertoa tarjoamistaan palveluista nuorten ajatus-/käsitysmaailma ja eri aistikanavat huomioiden sekä selkokielisesti. Tällöin kuntoutuksen merkitys; tavoite, tarkoitus ja sisältö, tulee ymmärrettävästi esiin ja tavoittaa nuoren hänen omassa toimintaympäristössään. Tiedotusmateriaalin jakaminen ja muulla tavoin tiedottaminen nuorten vanhemmille, kouluihin ja oppilaitoksiin sekä nuorten harrastusseuroihin voi madaltaa kynnystä ottaa yhteyttä ja pyytää neuvoa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilta, mikäli nuoren tilanne alkaa herättää aikuisissa huolta. Kun aikuinen tietää nuoren tilanteesta ja kuntoutusmahdollisuuksista sekä osaa kertoa/puhua niistä, keskustelu nuoren kanssa voi vähentää aikuisen huolta.

Kuntoutusalan ammattilaisina kuntoutuksen ohjaajat ovat hyvä ammattiryhmä kuntoutustiedon lisäämiseen. Kuntoutusohjauksen koulutusohjelma antaa kyseistä koulutusta tarjoavista ammattikorkeakouluista valmistuville kuntoutuksen ohjaajille valmiudet toimia kuntoutustietouden levittämisessä, ennalta ehkäisevässä työssä, kun-

toutukseen ohjaamisessa, sen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Valviran laillistamalla kuntoutuksen ohjaajilla on tietotaitoa toimia asiantuntijoina, yhdyshenkilöinä ja tiedottajina. Kuntoutuksen ohjaajien työ on vuorovaikutteista: asiakkaat, näiden lähipiiri ja moniammatillinen verkostotyö. (Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys 2017.)

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin pienen otoksen käsityksiä kuntoutuksesta. Tutkimusta tehtäessä nousi esiin muutama mielenkiintoinen näkökulma. Nuorten elinympäristö voi olla pieni, perhepiiri tai hyvinkin laaja, globaali. Maasta- ja maahanmuutto on kasvanut, muualta Suomeen muuttavien määrä on lisääntynyt. Media on läsnä nuorten elämässä vuosi vuodelta enemmän älypuhelin tultua markkinoille. Viestintä on reaaliaikaista ja sitä on useassa eri muodossa (esim. YouTube, Skype, Snapchat) verrattuna aikuisten omaan nuoruuteen. Osa nuorista muuttaa pois kotoa asumaan yksin, taloudellinen ja terveystilanne voi olla heikko, opiskelut kesken tai keskeytyneet; yhteiskunnalta saatu tuki on tärkeää. Raha voi motivoida nuorta osallistumaan kuntoutukseen. NEET-nuorten tilanteeseen on kiinnitetty huomiota kohdistamalla heille omia palveluita. Heidän käsityksestään saatu tieto kuntoutuksesta ennen kuntoutuspalveluiden saamista voi edesauttaa kuntoutuspalveluiden suunnittelua ja järjestämistä jo varhaisemmassa vaiheessa, ennalta ehkäisevässä työssä.

Jatkossa tutkimuksen kohteena voisivat olla ympäristön vaikutus nuorten käsityksiin kuntoutuksesta, maahanmuuttajanuorten käsitys kuntoutuksesta, erityistä tukea tarvitsevien nuorten käsitys kuntoutuksesta, vanhempien rooli nuoria kuntoutukseen ohjattaessa, kuntoutusrahan saamisen merkitys nuorelle ja NEET-nuorille tehtävät kyselyt.

7 Johtopäätökset

Nuorten käsitys kuntoutuksesta perustuu lähinnä heidän ympäristöstään saamiin tietoihin. Samalla tavoin voi ajatella, että kuntoutukseen ohjattaessa oman lähipiirin

(perheen) käsitys ja tietoisuus kuntoutuksesta sekä sen vaikutuksista vaikuttaa nuoren motivoitumiseen kuntoutukseen, mikäli hänellä on kuntoutuksen tarvetta. Niin ikään opetus- ja ohjaushenkilöstön yleinen tietämys kuntoutuksesta ja siihen liittyvistä mahdollisuuksista nuorten osalta, helpottaa ottamaan kuntoutuksen puheeksi matalalla kynnyksellä nuoren kanssa keskustellessa. Nuorista osa on kiinnostunut ajankohtaisista asioista, seuraa päivän uutisointia ja saa tietoa sitä kautta tietoa kuntoutuksen kentällä keskusteluissa olevista asioista kuten soteuudistus. Median ja markkinoinnin merkitystä ei kannata unohtaa levitettäessä nuorille tietoa kuntoutusasioista.

Lähteet

Aalberg, V. 2016. Nuoruusiän psyykinen kehitys. Teoksessa Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Toim. Kumpulainen, K., Aronen, E., Ebeling, H., Laukkanen, E., Marttunen, M., Puura, K. & Sourander, A. Helsinki: Duodecim, 24–41.

Adolescent mental health. N.d. World Health Organization. WHO:n sivuilla. Viitattu 11.5.2019. https://www.who.int/mental_health/maternal-child/adolescent/en/.

Appelqvist-Schmidlechner, K., Wessman, J., Salmelainen, U., Tuulio-Henriksson, A., Sipilä, N., Ahonen, S. & Luoma, M-L. 2015. Nuorten avomuotoinen OPI-mielenterveyskuntoutus. Koettu hyöty ja vaikuttavuus sekä kuntoutusmallin soveltuvuus. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 92. Viitattu 13.5.2018. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/154438>.

Autti-Rämö, I. & Salminen, A-L. 2016. Kuntoutumisen hyvät käytännöt. Teoksessa Kuntoutuminen. Toim. Autti-Rämö, I., Salminen, A-L., Rajavaara, M. & Ylinen, A. Helsinki: Duodecim, 14–17.

Gissler, M., Kekkonen, M. & Känkänen, P. 2018. Tieto nuorten asiakaskokemuksista ja palveluiden käytöstä – liian tärkeää hukattavaksi. Teoksessa Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. Toim. Gissler, M., Kekkonen, M. & Känkänen, P. Helsinki: Puna Musta, 5–17. Viitattu 10.5.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/URN_ISBN_978-952-343-200-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Gissler, M., Kekkonen, M. & Känkänen, P. 2018. Tiivistelmä. Teoksessa Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. Toim. Gissler, M., Kekkonen, M. & Känkänen, P. Helsinki: Puna Musta, 197. Viitattu 10.5.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/URN_ISBN_978-952-343-200-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Harvinaisten ja perinnöllisten sairauksien Norio-keskus. N.d. Viitattu 25.11.2018. <https://www.norio-keskus.fi/palvelut/sopeutumisvalmennuskurssit/harvinaissairaat-nuoret.html>.

Hiilamo, H., Määttä, A., Koskenvuori, K., Pyykkönen, J., Räsänen, T. & Aaltonen, S. 2017. Nuorten osallisuuden edistäminen. Selvitysmiehen raportti. Viitattu 13.5.2019. <https://nuorisotakuu.fi/documents/3924414/4306153/Nuorten-osallisuuden-edistaminen.pdf/122e4715-8d92-4c33-ae55-6cd77a1ed065/Nuorten-osallisuuden-edistaminen.pdf.pdf>.

Hirsjärvi, S. & Hurme, S. 2014. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus. HYY yhtymä.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. 20. p. Helsinki: Kirjayhtymä.

Järvikoski, A. 2013. Monimuotoinen kuntoutus ja sen käsitteet. STM raportit ja muistiot 43/2013. Viitattu 13.5.2019.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70263/URN_ISBN_978-952-00-3457-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2011. Kuntoutuksen perusteet. Näkökulmia kuntoutukseen ja kuntoutustieteeseen. Helsinki: WSOYpro.

Kallinen, K., Pirskanen, H. & Rautio, S. 2015. Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet. EU: United Press, Multidisciplinary Publishing.

Kasvatuksellinen kuntoutus. 20.12.2017. Kuntoutusportin www-sivuilla. Viitattu 26.11.2018. <https://kuntoutusportti.fi/kuntoutujalle/kuntoutuksen-jaottelut/kasvatuksellinen-kuntoutus/>.

Kelan terminologinen sanasto. Etuusiin liittyvät käsitteet, 4. laitos. 2.6.2017. Kela. Sanastokeskus TSK. Viitattu 13.5.2018.

<https://www.kela.fi/documents/10180/0/Kelan+terminologinen+sanasto%2C+4.+laitos/b7361c00-0998-497e-b1e3-d483ba4c33e0?version=1.0>.

Kielitoimiston sanakirja. 2018. Hakukone Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy:n www-sivuilla. Viitattu 6.6.2019. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>.

Kiviranta, T., Munck, P., Koskinen, S. & Tuulio-Henriksson, A. 2016. Kuntoutuminen nuoruudessa ja siirtymä aikuisuuteen. Teoksessa Kuntoutuminen. Toim. Autti-Rämö, I., Salminen, A-L., Rajavaara, M. & Ylinen, A. Helsinki: Duodecim, 131–152.

Kuntoutuksen järjestäminen. N.d. Sosiaali- ja terveysministeriö STM:n www-sivuilla. Viitattu 27.11.2018. <https://stm.fi/kuntoutuksen-jarjestaminen>.

Kuntoutuksen uudistamiskomitea. 9.11.2017. Kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017:41. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 13.5.2019. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160273/RAP2017_41.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

Kuntoutus. N.d. Sotepalvelut. Sosiaali- ja terveysministeriö STM:n www-sivuilla. Viitattu 27.11.2018. <https://stm.fi/sotepalvelut/kuntoutus>.

Kuntoutusasiain neuvottelukunta. 2015. Monialainen kuntoutus. Tilannekatsaus. Muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja. 2015:18. Helsinki. Viitattu 13.5.2019.
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70343/URN_ISBN_978-952-00-3509-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Kuntoutusta kaiken ikäisille. 24.5.2017. Kelan www-sivuilla. Muokattu 10.1.2019. Viitattu 2.6.2019. <https://www.kela.fi/kuntoutusvaihtoehdot>.

L 15.7.2005/566. Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista. 15.7.2005. Viitattu 10.5.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050566>.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Viitattu 10.5.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Viitattu 10.5.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>.

L 11.8.2017/531. Laki ammatillisesta koulutuksesta. Viitattu 10.5.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170531>.

Lisäopetuksen opetussuunnitelma. 2016. TreOPS. Tampereen kaupungin www-sivuilla. Viitattu 13.6.2019. <https://ops.tampere.fi/lisaopetus/677/?school=>.

Lämsä, R., Ahonen, S., Appelqvist-Schmidlechner, K. & Tuulio-Henriksson, A-M. 2018. Neuropsykiatrisesti oireilevien nuorten palveluista ja palvelukokemuksista. Teoksessa Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. Toim. Gissler, M., Kekkonen, M. & Känkänen, P. Helsinki: Puna Musta, 124–134. Viitattu 10.5.2019.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/URN_ISBN_978-952-343-200-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Lääkinnällinen kuntoutus. N.d. Tampereen kaupungin www-sivuilla. Viitattu 2.6.2019.
<https://www.tampere.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveyspalvelut/kuntoutus-ja-terapia/laakinnallinen.html>.

Martin, M. 2016. Nuoruus, vammaisuus ja kuntoutuksen merkitys. Väitöskirja 3.6.2016. Lapin yliopisto University of Lapland. Acta Universitatis Lapponiensis 328. Turenki: Hansaprint. Viitattu 10.5.2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-906-7>.

Messin pajatoiminta. N.d. YMCA-Tampereen www-sivuilla. Viitattu 2.6.2019.
<https://ymcatampere.fi/messi/messinpaja/>.

Mitä kuntoutus on? 24.5.2017. Tiedote Kelan www-sivuilla. Muokattu 28.5.2018. Viitattu 27.11.2018. <https://www.kela.fi/mita-kuntoutus-on>.

- Myrskylä, P. 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriö. Työ ja yrittäjyys. Viitattu 10.5.2019. <https://tem.fi/documents/1410877/3346190/Nuoret%20työmarkkinoiden%20ja%20opiskelun%20ulkopuolella%2017032011.pdf/59864674-0df6-47f6-963c-331105533ce3>.
- Mäkinen, J. & Paavonen, A-M. 2017. Mikä Kunto? -viestintäkampanja. 2015–2016. Kela. Nuorten kuntoutuspalveluiden viestintäkampanjan onnistuneisuus. Työpapereita 125. Viitattu 10.5.2019. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/214801>.
- NEET-nuorten kuntoutuksen kehittämisen projekti 2018–2019. 18.1.2018. Kelan www-sivuilla. Muokattu 20.2.2019. Viitattu 27.4.2019. <https://www.kela.fi/neet-nuorten-kehittamishanke>.
- NUMA-palvelut. N.d. Sähköinen esite. Viitattu 2.6.2019. https://www.siltavalmennus.fi/wp-content/uploads/2016/02/Numa-esite-uusi-logo_2016-10-13_PAINOON.pdf.
- Nuoren kuntoutusrahan saajien määrä kaksinkertaistunut 2010-luvulla. 27.2.2019. Tilastokatsaus 3/2019. Kela. Viitattu 10.5.2019. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/299520/Nuoren_kuntoutusrahan_saajien_maara_on_kaksinkertaistunut_2010_luvulla.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Nuoren kuntoutusrahan saajien määrä kaksinkertaistunut 2010-luvulla. N.d. Infograafi. Kela. Viitattu 10.5.2019. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/299520/Infograafi_Tiedote_2-2019_kuntoutus_tilastokatsaus.png?sequence=3&isAllowed=y.
- Nuori pääsee nyt Kelan kuntoutukseen ilman lääkärinlausuntoa. 6.3.2018. Tiedote Kelan www-sivuilla. Viitattu 26.4.2019. https://www.kela.fi/ajankohtaista/-/asset_publisher/mHBZ5fHNro4S/content/nuori-paasee-nyt-kelan-kuntoutukseen-ilman-laakarinlausuntoa?_101_INSTANCE_mHBZ5fHNro4S_redirect=%2Fajankohtaista.
- Nuorisotakuu. 2012. Eduskunnan www-sivuilla. Päivitetty 3.6.2014. Viitattu 7.12.2018. https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/nuorisotakuu.aspx.
- Nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan -neuvottelukunta. 4.10.2017. Nuorisotakuun www-sivuilla. OKM052:00/2017. Kehittäminen. Valtioneuvosto. Viitattu 10.5.2019. <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=OKM052:00/2017>.

Nuorten arki haltuun -hanke. N.d. Tiedote Tampereen kaupungin www-sivuilla. Viitattu 2.6.2019. <https://www.tampere.fi/tampereen-kaupunki/organisaatio/hyvinvoinnin-palvelualue/avo-ja-asumispalvelut/projektit/nuorten-arki-haltuun.html>.

Nuorten pääsyä Kelan ammatilliseen kuntoutukseen helpotetaan. 14.12.2018. Tiedote Kela www-sivuilla. Viitattu 27.4.2019. https://www.kela.fi/ajankohtaista-henkilöasiakkaat/-/asset_publisher/kg5xtoqDw6Wf/content/nuorten-paasya-kelan-ammattilliseen-kuntoutukseen-helpotetaan.

Ohjaa ahdistunut tai masentunut nuori Kelan kuntoutuskurssille. N.d. Sähköinen esite. Kela. Viitattu 25.11.2018. <https://www.kela.fi/documents/10180/1547996/Kuntoutus+Nappu+ja+Itu+kurssit.pdf/826da256-79f6-403c-89b9-b1ce56ac32da>.

Opiskeluvalmennus-projekti 2016–2020. 15.3.2017. Tiedote Kelan www-sivuilla. Muokattu 3.4.2019. Viitattu 27.4.2019. <https://www.kela.fi/opiskeluvalmennus>.

Pajamäki, T. & Okker, A-M. 2018. ”Pitäis jaksaa, uskaltaa luottaa ja odottaa” – nuorten kokemuksia palveluista. Teoksessa Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. Toim. Gissler, M., Kekkonen, M. & Känkänen, P. Helsinki: Puna Musta, 70–81. Viitattu 10.5.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/URN_ISBN_978-952-343-200-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Pajasto. N.d. Nuorten Tampereen www-sivuilla. Viitattu 2.6.2019. <http://www.nuorentampere.fi/pajasto/>.

Pirskanen, H., Kataja, K., Kuussaari, K. & Holmila, M. 2018. Nuorten näkemyksiä avusta ja tuesta palvelujärjestelmässä, kun vanhemmalla on päihdeongelma. Teoksessa Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. Toim. Gissler, M., Kekkonen, M. & Känkänen, P. Helsinki: Puna Musta, 104–112. Viitattu 10.5.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/URN_ISBN_978-952-343-200-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

POL 21.8.1998/628. Perusopetuslaki. Oppivelvollisuus sekä oppilaan oikeudet ja velvollisuudet. Viitattu 15.4.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>.

Rakennerahasto-ohjelma. N.d. Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020. Vipuvoimaa EU:lta 2014–2020. Valtakunnallisen toiminnan katsaus 2014–30.9.2015. Sähköinen liite. Viitattu 10.5.2019. <http://www.rakennerahastot.fi/documents/605562/605633/Ohjaamot+katsaus+2015.pdf/b0dfcc8e-bf81-48ea-b7f4-d5a09f46dfb0>.

Rehabilitation 2030 a call for action -meeting. N.d. World Health Organization. WHO. Meeting report. Viitattu 10.5.2019.

<http://www.who.int/disabilities/care/Rehab2030MeetingReport2.pdf?ua=1>.

Sandberg, E. 2018. ”Toivoin, että minut ois huomioitu tyttönä, jolla on ongelmia, eikä tyttönä, joka on ongelma” – ADHD-oireisten nuorten kokemuksia tukitoimista Suomessa. Teoksessa Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. Toim. Gissler, M., Kekkonen, M. & Känkänen, P. Helsinki: Puna Musta, 94–103. Viitattu 10.5.2019.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/URN_ISBN_978-952-343-200-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Sandberg, E., Löfstedt, J., Rouvinen, J., Jokinen, S., Nordlund-Spiby R., Valkeinen, H., Kärkkäinen, J., Pajunen, M., Lämsä, R. & Raivio H. 2018. Toimintakyvyn arviointi 16–29-vuotiailla NEET-nuorilla, Suositus avuksi Kelan ammatilliseen kuntoutukseen ohjattaessa. Kela. Kuntoutusta kehittämässä 3/2018. Viitattu 10.5.2019.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/250244/Kuntoutustakehittamassa3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Savolainen, J., Virnes, E., Hilpinen, M. & Palola, E. 2015. Nuorisotakuu-työryhmän loppuraportti ja suositukset jatkotoimiksi. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 19/2015. Viitattu 10.5.2019.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74962/TEMjul_19_2015_web_19032015.pdf?sequence=1.

SOP 27/2016. Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. Viitattu 2.12.2018. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2.

Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta. 2011. ETENE-julkaisuja 32. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Viitattu 10.5.2019.

<http://etene.fi/documents/1429646/1559058/ETENE-julkaisuja+32+Sosiaali-+ja+terveysalan+eettinen+perusta.pdf/13c517e8-6644-4fa5-8c5f-193cfdce9841/ETENE-julkaisuja+32+Sosiaali-+ja+terveysalan+eettinen+perusta.pdf.pdf>.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA). N.d. Avustukset. STEAn www-sivuilla. Viitattu 10.5.2019. <http://avustukset.stea.fi/about>.

Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry. 3.6.2017. Kuntoutusohjaus. Suomen kuntoutusohjaajien yhdistyksen www-sivuilla. Viitattu 6.6.2019.

<http://www.suomenkuntoutusohjaajienyhdistys.fi/site/Kuntoutusohjaus>.

Tietoa kampanjasta Mielinauha-keräys. N.d. Tiedote Mielenterveysseuran www-sivuilla. Viitattu 2.6.2019. <https://mielinauha.fi/tietoa-kampanjasta/>.

Tilastotietokanta Kelasto. 19.10.2012. Kelan kuntoutuspalvelujen saajat ja kustannukset. 2010-2017. Muokattu 13.4.2017. Viitattu 26.11.2018.
<https://www.kela.fi/kelasto>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. 8. p. Vantaa: Tammi.

Työ- ja toimintakyky. 7.12.2017. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivuilla. Viitattu 2.6.2019. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/hankkeet-ja-hanketuki/arviointi/tyo-ja-toimintakykymittareita/tyo-ja-toimintakyky>.

Valma-koulutus ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus. 2019. Tampereen seudun ammattiopisto Tredun www-sivuilla. Päivitetty 31.5.2019. Viitattu 13.6.2019.
<https://www.tredu.fi/etsi-koulutusta/valma-ammattilliseen-koulutukseen-valmentava-koulutus.html>.

Valtioneuvosto. 2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta. 14.9.2018. Viitattu 13.5.2019.
<https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f805d42bb>.

Valtioneuvosto. 2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Neuvottelutulos hallitusohjelmasta 3.6.2019. Helsinki.

What do we mean by “youth”? N.d. Artikkelit Unescon www-sivuilla. Viitattu 16.5.2019.
<http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/youth/youth-definition/>.

Wrede-Jänntti, M. 2018. Suhdetyön merkitys nuoren onnistuneen työpajajakson taustalla. Teoksessa Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. Toim. Gissler, M., Kekkonen, M. & Känkänen, P. Helsinki: Puna Musta, 82–93. Viitattu 10.5.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/URN_ISBN_978-952-343-200-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. 2015. Suomen YK-liitto. Somero: Sälekarin Kirjapaino Oy. Viitattu 10.5.2019.
https://www.ykliitto.fi/sites/www.ykliitto.fi/files/vammaisten_oikeudet_2016_net.pdf.

Ylitalo, M. & Rantanen, E. 2018. Pitkäaikaissairaiden tai vammaisten lasten sisarusten kertomuksia palvelukokemuksista. Teoksessa Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. Toim. Gissler, M., Kekkonen, M. & Känkänen, P. Helsinki: Puna Musta, 113–123. Viitattu 10.5.2019.
[http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/URN ISBN 978-952-343-200-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/URN_ISBN_978-952-343-200-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y).

Liitteet

Liite 1. Kysymyslomake

Kysymyksiä kuntoutuksesta. Huom. Vastauksiasi käytetään vain tässä tutkimuksessa, eikä niiden perusteella sinua ole tunnistettavissa tutkimustuloksissa.

Vastaaja: ikä 15-18 —vuotta

1. Ikä

a. 15 v.

b. 16 v.

c. 17 v.

d. 18 v.

2. Sukupuoli

a. nainen

b. mies

c. muu

3. Mitä kuntoutus tarkoittaa? Miksi sitä järjestään? Kerro oma käsityksesi.

4. Minkä ikäisille kuntoutusta järjestetään?

5. Mitä tekee kuntoutuja?

6. Mitä tarkoitetaan työ- ja toimintakyvyllä? Mitä tarkoittavat työkyky ja toimintakyky?

7. Mitä on avo- ja/tai laituskuntoutus? Mitä tarkoittavat avokuntoutus ja laituskuntoutus?

8. Mikä on kuntoutussuunnitelma?

9. Mitä on kuntoutuspsykoterapia? Mitä on psykoterapia?

10. Mitä on ammatillinen kuntoutus?
12. Mitä on lääkinnällinen kuntoutus?
11. Mitä on sosiaalinen kuntoutus?
13. Mitä ovat nuorille tarkoitettut kuntoutuskurssit?
14. Mitä ovat työpajat? Mitä ne ovat, mitä niissä tehdään?
15. Mitä ovat kuntoutukseen liittyvät valmennuskurssit? Mitä on valmennus?
16. Mitä tarkoittaa sopeutumisvalmennus? Mitä tarkoittaa sopeutuminen?
17. Mitä ovat nuorille tarkoitettut sopeutumisvalmennuskurssit?
18. Kuka ohjaa kuntoutukseen?
19. Jos Sinä tarvitset kuntoutusta, miten haluat siihen ohjattavan/sinulle kerrottavan?
20. Jos Sinä tarvitset kuntoutusta, miten haluat siitä kerrottavan sinulle?
21. Mitä haluat sanoa nuorten kuntoutuskurssien järjestäjille?
22. Mitä muuta haluat kertoa kuntoutukseen ohjaaville, eri palveluissa

Liite 2. Kelan kuntoutuspalveluiden haku 15.5.2019: Tampere, nuoret

**KELAN TAMPERELAISILLE NUORILLE SUUNNATUN KUNTOUTUKSEN
PALVELUNTUOTTAJAHAKU 15.5.2019 JA
NIIDEN TARJOAMAT KUNTOUTUSPALVELUT 15.5.2019–15.5.2020**

Palveluntuottaja	Paikkakunta
Huoltoliitto ry/Kunnonpaikka	Siilinjärvi
Härmän Kuntoutus Oy	Ylihärmä
Kiipula- Avire	Espoo, Hämeenlinna, Lahti, Tampere , Vantaa
Kokkotyö-säätiö	Kokkola
Kruunupuisto Oy	Punkaharju
Kuntoutus Peurunka	Laukaa
Kuntoutuskeskus Kankaanpää	Kankaanpää
Kyyhkylä Oy	Mikkeli
Live Palvelut ent. Orton	Helsinki
Rokuan Kuntoutus Oy	Oulu
Suomen Diabetesliitto ry/ Varalan urheiluopisto	Tampere
Taukokangas Oy	Oulainen
Verve Oy	Lahti, Lappeenranta, Pori, Oulu, Tampere , Turku

Kuntoutuksen peruste	Määrä	Järjestämispaikkakunta
Sairaus		
Ääreishermo- ja lihassairaudet	2	Kankaanpää
Diabetes	4	Tampere , Kankaanpää 2 kpl, Oulainen
Astma	1	Oulu
Narkolepsia	1	Mikkeli
Tulehdukselliset reumasairaudet	1	Kankaanpää
Aistivamma		
Kuulovamma	2	Kankaanpää, Mikkeli
Näkövamma	3	Kankaanpää, Mikkeli 2 kpl
Kehitysvammaiset		
Kehitysvamma, kehityshäiriöt tai monivammaisuus	8	Lahti 2 kpl, Oulainen 3 kpl, Oulu 3 kpl
Downin syndrooma	1	Oulainen
CP- ja liikuntavamma	1	Lahti
Masennus/ ahdistuneisuus/opiskelu		
Nuppu-kurssi	3	Tampere 2 kpl, Lahti
ITU-kurssi	4	Kankaanpää, Lappeenranta, Laukaa, Ylihärmä
OPI-kurssi	13	Tampere , Espoo, Helsinki, Hämeenlinna, Kokkola, Lappeenranta, Mikkeli, Siilinjärvi, Oulu, Pori, Punkaharju, Turku, Vantaa

Liite 3. Taulukko haastattelukysymyksistä ja vastauksista vastaajittain

Aiheet	1	2	3	4	5	6	7	8
Kuntoutus	x	x	x	x	x	x	x	x
Kenelle	x	x	x	x	x	x	x	x
Kuntoutujan rooli	x	x	x	x	x	x	x	x
Työ- ja toimintakyky	x	x	x	x	x	x	x	x
Avo- ja laitoskuntoutus	x	x	x	x	x	x	x	x
Kuntoutussuunnitelma	x	x	x	x	x	x	x	x
Kuntoutus- psykoterapia	x	x	x	x	x	x	x	x
Ammatillinen kuntoutus	x	x	x	x	x	x	x	x
Lääkinnällinen kuntoutus	x	x	x	x	x	x	x	x
Sosiaalinen kuntoutus	x	x	x	x	x	x	x	x
Nuorille tarkoitettu kuntoutuskurssi	x	x	x	x	x	x	x	x
Nuorten työpajat	x	x	x	x	x	x	x	x
Valmennuskurssi	x	x	x	x	x	x	x	x
Sopeutumisvalmennus	x	x	x	x	x	x	x	x
Nuorten sopeutumis- valmennuskurssi	x	x			x	x	x	x
Kuka ohjaa	x	x	x	x	x	x	x	x
Miten ohjataan	x	x	x	x	x	x	x	x
Miten kerrotaan/kuka kertoo	x	x	x	x	x	x	x	x
Mitä viestiä järjestäjille	x	x	x		x	x	x	x
Mitä muuta	x	x	x	x	x	x	x	x
Minkä ikäinen on nuori?			x	x	x	x	x	x

Liite 4. Saatekirje kyselyn kohderyhmälle

Saatekirje kyselyn kohderyhmälle

Hei Sinä 15-18 –vuotias nuori

Opiskelen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa kuntoutuksen ohjaajan tutkintoon johtavassa koulutuksessa ja teen opinnäytetyöni nuorten käsityksistä kuntoutuksesta.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää ikäryhmäsi nuorten käsityksiä kuntoutuksesta, mitä kuntoutus on nuoren mielestä, jotta nuoria kuntoutukseen ohjaavat työntekijät voisivat paremmin kertoa ikäisillesi kuntoutuksesta ja siihen liittyvistä asioista esimerkiksi mitä kuntoutuskurssilla tehdään, kenelle kuntoutus on tarkoitettu, miksi kuntoutus olisi nuorelle tärkeää. Samalla ne, jotka järjestävät nuorten kuntoutusta voisivat kertomiesi ajatuksen perusteella kehittää nuorille tarkoitettuja kuntoutuspalveluita ikäryhmäsi nuorille sopiviksi.

Opinnäytetyöni toteutetaan teemahaastattelulla. Osallistuminen tutkimukseen tapahtuu haastattelemalla Sinua yhdessä sopimassamme paikassa. Haastattelun kesto on 30-60 minuuttia. Haastattelu tallennetaan.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista.

Tutkimuksen tekemiseen on saatu asianmukainen lupa Tampereen kaupungin perusopetuksesta ja toisen asteen koulutuksesta Tampereen seudun ammattiopistolta. Vastauksesi käsitellään nimettömästi ja luottamuksellisesti. Vastaajien tiedot eivät tule ilmi tutkimustuloksissa.

Tutkimuksen haastattelut tehdään helmi-maaliskuussa 2019. Lisätietoja tutkimuksesta saa allekirjoittaneelta.

Ystävällisin terveisin

Minna Nieminen

Kuntoutuksen ohjaaja –opiskelija

Jyväskylän ammattikorkeakoulu JAMK

Liite 5. Tiedote tutkimukseen osallistuvalla

Tietoa tutkimukseen Mitä kuntoutus tarkoittaa 15-18 –vuotiaat mielestä? -osallistuvalla

Sinut on kutsuttu osallistumaan tutkimukseen. Osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista.

Voit keskeyttää osallistumisesi milloin tahansa tutkimuksen aikana. Jos vetäydyt tutkimuksesta, sinuun ei kohdistu mitään negatiivista seurausta, mutta sinulta siihen asti kerättyä aineistoa voidaan käyttää tutkimukseen.

1. Tutkimuksen aihe

Tutkimuksessa selvitetään 15-18 -vuotiaiden nuorten käsityksiä kuntoutuksesta.

2. Aineistonkeruun konkreettinen toteutustapa

Aineisto kerätään teemahaastattelulla haastatteleamalla tutkimukseen osallistujaa hänen kanssaan sovituissa paikoissa. Haastattelu nauhoitetaan.

3. Muu mahdollinen

Tässä tutkimuksessa ennakoarviointia ei tarvitse tehdä. Tutkimuksessa kuitenkin huomioidaan jo suunnitteluvaiheessa eettiset periaatteet ja tutkimukseen osallistuvan tietosuojat.

4. Miksi ja millä perusteella tutkimuksessa käsitellään henkilötietojasi

Tutkimuksen tarkoituksena on lisätä ymmärrystä nuorten näkemyksistä kuntoutukseen liittyen; selvittää nuorten näkemyksiä kuntoutuksesta ohjaaville tahoille ja palveluntuottajille kohderyhmän nuorille suunnatun kuntoutuksen markkinoinnin, mainonnan ja palveluiden kehittämisen tueksi.

Aineistoa säilytetään tietoturvallisesti ja niitä ei luovuteta tutkimuksen ulkopuolisille tutkimuksen missään vaiheessa. Analyysit tehdään aineistolla, johon sisältyy ainoastaan tutkittavan ikä ja sukupuoli. Tutkimuksen tulokset julkaistaan tavalla, jossa yksittäisiä tutkimukseen osallistuneita ei voi tunnistaa. Tutkimuksen päätyttyä tutkimusaineistoa ei säilytetä.

Henkilötietojesi käsittely on tarpeen yleisen edun vuoksi, tieteellistä tutkimusta ja akateemista ilmaisua varten.

5. Ketkä kaikki käsittelevät henkilötietojasi

Opetusryhmän opettaja tai ohjaaja käsittelee henkilötietojasi antaessaan nimesi ja tarvittaessa puhelinnumerosi tutkijalle. Tutkimuksen tutkija käsittelee henkilötietojasi tutkimuksen teon ja raportoinnin aikana.

6. Osapuolet, jotka määrittävät henkilötietojesi käsittelyn tarkoitukset itsenäisesti

Henkilötietojasi ei käsittele muut osapuolet.

7. Tietojesi siirto EU:n ulkopuolelle

Tutkimuksessa ei siirretä tietojasi EU:n ulkopuolelle.

8. Millä toimilla tietojasi suojataan?

Tutkimuksessa täyttyvät seuraavat edellytykset, joilla turvataan oikeuksiasi:

- Tutkimuksella on tutkimussuunnitelma
- Tutkimuksen vastuuhenkilö on: Minna Nieminen
- Henkilötietoja käytetään ja luovutetaan vain yllä kohdassa 4 mainittua tarkoitusta varten sekä muutoinkin toimitaan niin, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille.
- Tutkimuksen osalta on tehty tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi

9. Henkilötietojen säilytys ja anonymisointi

Tutkimustulokset julkaistaan siten, ettei yksittäinen henkilö ole niistä tunnistettavissa. Henkilötiedot hävitetään tutkimuksen päätyttyä.

10. Tutkimukseen osallistuvan oikeudet tieteellisessä tutkimuksessa

Koska kyse on tieteellisestä tutkimuksesta, henkilötietojen käsittelyä ei käytetä osallistujaa koskevaan päätöksentekoon.

Kun tutkimuksen tavoitteet on mahdollista saavuttaa eikä tarkoituksen saavuttaminen vaikeudu suuresti, JAMK toteuttaa tietosuojaa-asetuksen mukaisia oikeuksiasi. Oikeuksiesi laajuus on sidottu henkilötietojesi käsittelyperusteeseen ja voimassaolevaan lainsäädäntöön ja oikeuksien käyttö edellyttää tunnistautumista.

11. Lisätietoa tutkimuksesta ja oikeuksien käyttämisestä

Tässä tutkimuksessa rekisterinpitäjänä on JAMK.
Yhteyshenkilö tutkimusta koskevissa asioissa on:

Tutkimuksen tekijä:
Minna Nieminen
Kuntoutuksen ohjaaja -opiskelija

Voit ottaa yhteyttä JAMKin tietosuojavastaavaan, jos sinulla on kysymyksiä tai vaatimuksia henkilötietojen käsittelyn osalta:

Tietosuojavastaava: Mirja Nojonen
Sähköposti: tietosuoja@jamk.fi

Jos koet, että hänen henkilötietojään on käsitelty tietosuojalainsäädännön vastaisesti, on osallistujalla oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle, tietosuojavaltuutetulle (lue lisää: <http://www.tietosuoja.fi>).

Jakelu

Tutkimukseen osallistuva

Liite 6. Rekisteröidyn informointi

Tutkimukseen osallistuva nuori!

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Tutkimuksen kattavuuden ja luotettavuuden kannalta on kuitenkin tärkeää, että asioista eri tavoin ajattelevat osallistuvat tutkimukseen.

Tutkimuksen haastattelut tallennetaan. Kaikki saadut tallenteet säilytetään tietoturvallisesti ja hävitetään, kun aineisto on kerätty, haastattelut litteroitu ja järjestetty analysoitavaan muotoon sekä tulokset raportoitu viimeistään kuuden kuukauden kuluessa raportoinnista. Antamasi vastaukset käsitellään nimettöminä ja luottamuksellisesti.

Haastatteluista saatua aineistoa analysoidaan osittain tilastollisesti, eivätkä yksittäisen henkilön vastaukset ilmene tuloksista. Julkaistavat tutkimustulokset ovat osittain tilastomuotoisia taulukoita ja kuvioita. Haastattelun avoimet kysymykset analysoidaan laadullisin menetelmin eikä niiden vastauksia voida yhdistää yksittäisiin henkilöihin.

Tutkimukseen osallistuvien tietoja ei luovuteta alla mainitulle rekisterin pitäjälle, muille viranomaiselle tai ulkopuolisille. Näin ollen osallistuminen tutkimukseen tai sen keskeyttäminen eivät vaikuta millään tavalla viranomaisilta tutkittavan saamiin palveluihin.

Aineistoa säilytetään tietoturvallisesti ja henkilötietoja sisältävää aineistoa ei luovuteta tutkimuksen ulkopuolisille tutkimuksen missään vaiheessa. Analyysit tehdään aineistolla, johon ei sisälly tutkittavien nimiä tai yhteystietoja, ainoastaan ikä ja sukupuoli.

Tutkimuksen tulokset julkaistaan tavalla, jossa yksittäisiä tutkittavia ei voi tunnistaa. Tutkimuksen päätyttyä tutkimusaineisto tallenteineen hävitetään pysyvästi.

Minna Nieminen
Kuntoutuksen ohjaaja –opiskelija

Rekisterinpitäjä
Jyväskylän ammattikorkeakoulu
PL 2017
40101 Jyväskylä

Liite 7. Suostumus

Tutkimukseen osallistuvan ja alle 18-vuotiaalta huoltajan suostumus

Tutkimukseen ”Mitä kuntoutus tarkoittaa 15-18 –vuotiaan nuoren mielestä?” osallistuva täyttää

Olen ymmärtänyt, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja voin milloin tahansa ilmoittaa, etten enää halua osallistua tutkimukseen, mutta siihen asti kerätyjä tutkimusaineistoja voidaan hyödyntää tutkimuksessa.

Olen saanut tutkimuksesta riittävät tiedot, minulla on ollut mahdollisuus saada vastauksia kysymyksiini, olen ymmärtänyt saamani tiedot ja haluan osallistua tutkimukseen.

Aika ja paikka

Tutkimukseen osallistuvan allekirjoitus, nimenselvennys

Annan huollettavalleni _____

luvan osallistua kyseiseen tutkimukseen keväällä 2019.

Aika ja paikka

Huoltajan allekirjoitus, nimenselvennys

Yhteyshenkilö:
Minna Nieminen
Kuntoutuksen ohjaaja –opiskelija
Jyväskylän ammattikorkeakoulu JAMK